

IV. ŹRÓDŁA

ROCZNIK PRZEMYSKI t. 59
HISTORIA z.1 (29) 2023

ANDRZEJ EDWARD GODEK (*Kraków*)
org.orcid/0000-0002-3890-7260

INWENTARZ EKONOMICZNY WSI DOBRZECHÓW, WYSOKA STRZYŻOWSKA I OPARÓWKA Z 1852 R.

Abstract

ECONOMIC INVENTORY OF THE VILLAGES OF DOBRZECHÓW, WYSOKA STRZYŻOWSKA AND OPARÓWKA FROM 1852

The villages of Dobrzechów, Wysoka Strzyżowska and Oparówka were the property of the Cistercian monastery in Koprzywnica since the Middle Ages. After the First Partition, these areas were taken over by the Austrian authorities as chamber estates. In 1789, as a result of the exchange, the villages became the property of Ignacy Skrzyński, and then of his son Franciszek Ksawery Skrzyński. In 1842, the daughter of the latter - Teofila Koźmianowa née Skrzyńska - was installed as the owner of the village. As a result of her premature death in 1852, an economic inventory was prepared in favor of court inheritance proceedings, covering all farms and manor buildings, with a detailed description of the buildings located within them. The source is the only such detailed description of the villages in question preserved, and a significant part of the objects listed in it were destroyed in the 19th or early 20th century.

Keywords: Dobrzechów, Wysoka Strzyżowska, Oparówka, Teofila Koźmianowa née Skrzyńska, inventory, Galician economy

Słowa kluczowe: Dobrzechów, Wysoka Strzyżowska, Oparówka, Teofila Koźmianowa ze Skrzyńskich, inwentarz, gospodarka galicyjska

Wstęp

Znajdujące¹ się obecnie w powiecie strzyżowskim województwa podkarpackiego wsie Dobrzechów, Wysoka Strzyżowska i Oparówka przez kilka stuleci należały do

¹ Za nieocenioną pomoc podczas prowadzenia kwerendy podziękowania zechce przyjąć mgr Wojciech Ziobro z Uniwersytetu Rzeszowskiego.

dóbr klasztoru cystersów w Koprzywnicy. Dwie pierwsze z wymienionych nadane im zostały przez Mikołaja Bogorię, Oparówka zaś została pozyskana w I połowie XVI w. od Pawła Frysztackiego². Zakonnicy posiadali w okolicy ponadto szereg innych wsi, a przejściowo również miasteczko Frysztak³. Cystersi początkowo najprawdopodobniej ufundowali swój dwór w Dobrzechowie, jednak około połowy XV w. (po 1443 r.) prawdopodobnie opat Mikołaj Groth wzniósł dwór w Wysokiej⁴.

Wieś Wysoka Strzyżowska pierwotnie składała się z kilku odrębnych osad. W północnej części przy granicy z Dobrzechowem mieściła się Grodeczna (Grudeczna, przed XIX w. także Wysoka⁵), na południe od niej znajdowała się Golcówka (Golczowa), następnie Michałowka (zwana niekiedy Połomią), zaś część na południu przy granicy z Węglówką nazywano Stodoliną (Stodoliną Wołą). Wzniesiony przez opata Mikołaja dwór najprawdopodobniej umiejscowiony był w północnej części zwanej Grodeczną lub Wysoką. Nową siedzibę cystersów, zapewne w miejscu starej, wybudowano w I połowie XVI w. staraniem opata Mikołaja Rymanowicza⁶. Pewnych informacji o tej siedzibie dostarcza opis inwentarzowy sporządzony w II połowie XVI w. Wiadomo stąd m.in., że dwór posiadał podwójne drzwi na żelaznych zawiasach, znajdował się przy nim także sad. W skład zabudowań dworskich wchodziły również: wozownia, piekarnia, spiżarnia, gumno, stajnia, obora, osobny dom gospodarski z piwnicą oraz drugi dom określany „wielkim”, przy którym był staw. Dom ten musiał być umiejscowiony na wzniesieniu, skoro staw znajdował się „na dole” i poniżej drogi, a przylegał do niego browar.

Niektóre z zabudowań notowanych u schyłku XVI w. były już w stanie wymagającym reparacji⁷. Dwór opacki istniał najprawdopodobniej jeszcze w II połowie XVIII w., a na jego umiejscowienie właśnie na wzniesieniu w obrębie Grodecznej wskazuje m.in. mapa wojskowa z lat 1779–1783⁸. Jest to przy tym jedyny za-

² Biblioteka Diecezjalna w Sandomierzu (dalej: BDS), sygn. AKKKS 554, Kronika koprzywnicka, k. 103r; L. Grzebień, *Dzieje parafii dobrzechowskiej. Przewodnik*, Dobrzechów 1995, s. 36–37.

³ T. Szetela, *Dzieje Dobrzechowa. Opowieść o rodzinnej wsi*, Rzeszów–Dobrzechów 2003, s. 22–25; Z. Kozłowska-Budkowa, S. Szczur, *Dzieje opactwa cystersów w Koprzywnicy do końca XIV wieku*, „Nasza Przeszłość” 1983, t. 60, s. 16–19, 60; Z. Anusik, *Struktura własności ziemskiej w powiecie pilzneńskim w roku 1629*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2011, nr 2, s. 79.

⁴ Tadeusz Szetela, a za nim o. Ludwik Grzebień, przypisali budowę tegoż dworu opatowi Mikołajowi Trebnicowi. Kontekst, w jakim informacja ta została zamieszczona w kronice koprzywnickiej, wskazuje jednakże jednoznacznie, że jest to wzmianka dotycząca działalności opata Mikołaja Grotha („[...] ipsius D[omi]ni Groth debitorum contractorum, prope trecentas marcas pecuniae persolvit. Ipse [Domino Groth] curiam in villa Wysoka insignem aedificavi fecit [...]”), mimo że została umieszczona w rozdziale dotyczącym działalności Mikołaja Trebnica. T. Szetela, *op. cit.*, s. 37–38; BDS, sygn. AKKKS 554, Kronika koprzywnicka, k. 69v, 83v; L. Grzebień, *Dzieje kościelne parafii Dobrzechów*, Kraków 2004, s. 71.

⁵ BDS, sygn. AKKKS 554, Kronika koprzywnicka, k. 80r; Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (dalej: AGAD), Inwentarze Starostw (1/7/4), sygn. 303, Inwentarz albo spiszek budowana Dworu [w] Wysokiej, k. 216v.

⁶ L. Grzebień, *Dzieje kościelne...*, s. 87.

⁷ AGAD, Inwentarze Starostw (1/7/4), sygn. 303, Inwentarz albo spiszek, k. 1r–3r, 55r.

⁸ *Europe in the XVIII. Century*, <https://maps.arcanum.com/en/map/europe-18century-firstsurvey> [dostęp: 30.06.2022].

znaczony na mapie obiekt w obrębie okolicznych wsi, który posiadał wewnątrz dziedziniec. O czasie powstania folwarków w pozostałych częściach składających się współcześnie na Wysoką Strzyżowską brak jest bliższych danych. Analiza wspomnianych inwentarzy koprzywnickich z XVI w. wskazuje raczej, że rzeczony dwór opacki wraz z przyległymi zabudowaniami był jedynym folwarkiem na jej terenie. Jedynie w 1594 r. w Połomi notowane były młyn oraz karczma⁹. Folwarki w pozostałych częściach zostały założone być może pomiędzy XVI a XVIII w., a ich obecność odnotowano na wspomnianej mapie wojskowej z końca XVIII stulecia.

Wsie należące do cystersów w różnym czasie były dzierżawione. W 1783 r. graniczącą z Dobrzeczowem Różankę po zmarłym Tadeuszu Chronowskim odziedziczył Franciszek Bogoria Skotnicki wraz ze swoją małżonką Rozalią Skotnicką z Chronowskich¹⁰. 23 VI 1784 r. Franciszek Skotnicki zawarł umowę z opatem koprzywnickim Józefem Krzysztofem Bogorią Skotnickim, na mocy której Dobrzeczków, Wysoka, Oparówka oraz Grodzisko zostały mu wydzierżawione na okres trzech lat, za co miał płacić 8000 florenów rocznie¹¹. Majątku tego cystersi zostali następnie pozbawieni i jako dobra kameralne przeszły one na rzecz rządu austriackiego. 28 V 1789 r. Ignacy Skrzyński, właściciel sąsiedniego miasteczka Strzyżowa oraz przyległych wsi, zawarł umowę, na podstawie której dokonał zamiany znacznie odległych od wspomnianego Strzyżowa dóbr Hołosko i Dołhe na wsie Dobrzeczków, Wysoka (części Grodeczna, Golcówka oraz Michałówka), Kozłówek oraz Grodzisko dawniej należących do opatów koprzywnickich¹². W 1794 r. w wyniku licytacji Skrzyński nabył ponadto Stodolinę¹³. Zmarł on 23 IV 1816 r. w Dobrzeczowie, nie pozostawiając po sobie testamentu¹⁴. Omawiane wsie przeszły wówczas na własność jego syna, Franciszka Ksawerego Skrzyńskiego, a po śmierci tegoż w 1841 r. majątek podzielony został pomiędzy jego dwie córki – Teofilę oraz Mariannę.

Teofila Tekla Teresa Skrzyńska urodziła się 17 XII 1814 r. w Przedmieściu Strzyżowskim, ochrzczona została 23 grudnia tegoż roku przez ks.

⁹ AGAD, Inwentarze Starostw (1/7/4), sygn. 303, Inwentarz albo spiszek, k. 232v.

¹⁰ Archiwum Narodowe w Krakowie (dalej: ANK), C.K. Sąd Szlachecki w Tarnowie (29/459), sygn. succ. 770, Inventarium substantiae mobilis et immobilis fatis olim Francisci Bogoriae Skotnicki remansae, s. 1; ANK, C.K. Sąd Szlachecki w Tarnowie (29/459), sygn. succ. 770, Testament Tadeusza Chronowskiego, Lwów, 8 VII 1783 r., *passim*.

¹¹ ANK, C.K. Sąd Szlachecki w Tarnowie (29/459), sygn. succ. 2488, Extractus tabularis, s. 3.

¹² „[...] pro bonis ante haec ad Abbatiam Koprzywnicensim spectantibus, nempe Dobrzecchow cum villis Wissoka, Oparowka, Grodzisko, Rozlowec [Kozłówek?], et sorte Grodeczna, tum rusticali fundo Szetelówka nec non advocatia Polomea”. Ibidem, s. 1; K. Czernyński, *O dobrach koronnych byleż Rzeczypospolitej Polskiej wedle źródeł wiarygodnych*, Lwów 1870, s. 185–186; T. Szetela, *op. cit.*, s. 43.

¹³ Centralne Państwowe Archiwum Historyczne we Lwowie, fond 453, opis 1, sprawa 2098, Licitations Protocoll.

¹⁴ ANK, C.K. Sąd Szlachecki w Tarnowie (29/459), sygn. succ. 2488, Pismo rodziny Skrzyńskich do C.K. Sądu Szlacheckiego w Tarnowie, Dobrzeczków, 22 VII 1816 r.; ANK, C.K. Sąd Szlachecki w Tarnowie (29/459), sygn. succ. 2488, Extractus ex libris matrices mortuorum ecclesiae parochialis in Dobrzecchow Ritus Latini, Dobrzeczków, 26 IV 1816 r.

Sebastiana Rogojskiego¹⁵. Jej matką była Marianna Skrzyńska z d. Bobrownicka. 6 IV 1834 r. zawarła w Dobrzechowie związek małżeński z Andrzejem Edwardem Koźmianem (1804–1864), właścicielem dóbr Piotrowice w Królestwie Polskim, znanym poetą i publicystą¹⁶. Małżonkowie częściowo rezydowali w Dobrzechowie, niekiedy zaś w Piotrowicach. W drugiej ze wspomnianych miejscowości urodziła się także ich dwójka dzieci: Stanisław Kajetan (2 V 1836 r.) oraz Maria Jadwiga Anna Tekla (8 V 1838 r.). Niewiele wiadomo o działalności Teofili Koźmianowej ze Skrzyńskich na terenie Dobrzechowa i przyległych wsi. Wśród nielicznych wzmianek można wspomnieć, że w 1839 r. wraz z mężem i dziećmi odwiedziła pieszo Wysoką¹⁷. Rodzinę Koźmianów określano też „pierwszymi rzecznikami oświaty ludowej”, a córka Teofilii – Maria – „z własnej woli uczyła dzieci wiejskie czytać i pisać”, a ponadto „pilne dzieci podczas popisów hojnie obdarzała datkami”¹⁸. W 1842 r., po wspomnianej śmierci Franciszka Ksawerego Skrzyńskiego w roku poprzedzającym, zainstalowano Teofilę jako właścicielkę wsi Dobrzechów, Wysoka Strzyżowska oraz Oparówka¹⁹. 10 IX 1852 r. zmarła ona w Piotrowicach, pochowana zaś została na cmentarzu parafialnym w Bychawce²⁰. Omawiane wsie przypadły ostatecznie w spadku Marii Koźmianównie. 30 VI 1863 r. poślubiła ona w Dobrzechowie Romana Szczepana Michałowskiego, który w kolejnych latach zajmował się sprawami ekonomicznymi i troszczył się o folwarki²¹. Po jego śmierci w 1906 r. majątek przeszedł w ręce syna, Władysława Michałowskiego²².

Zgon dotychczasowej właścicielki Teofilii Koźmianowej ze Skrzyńskich oraz toczące się przed Sądem Szlacheckim w Tarnowie postępowanie spadkowe stały

¹⁵ Archiwum Parafii pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie (dalej: APS), sygn. 24, Przedmieście Strzyżowskie liber natorum, copulatorum et mortuorum, t. 1, s. 45.

¹⁶ Archiwum Parafii pw. św. Stanisława w Dobrzechowie (dalej: APD), b.sygn., Matrica pagi Dobrzechów ab A.D. 1784, s. 54; A. Chamera-Nowak, *Biblioteka, której nie ma... Andrzej Edward Koźmian i jego książki*, Warszawa 2015, s. 32–33.

¹⁷ *Listy Andrzeja Edwarda Koźmiana (1829–1864)*, t. 2, Lwów 1894, s. 10; S. Koźmian, *Autobiografia*, wyd. M. Menz, „Galicja. Studia i materiały” 2015, nr 1, s. 411.

¹⁸ Archiwum Szkoły Podstawowej im. Hugona Kołłątaja w Dobrzechowie, b.sygn. Historia szkoły w Dobrzechowie założonej w roku 1858, s. 1.

¹⁹ H. Stupnicki, *Skorowidz wszystkich miejscowości położonych w Królestwie Galicji i Lodomerii jako też w Wielkim Księstwie Krakowskim i Księstwie Bukowińskim pod względem politycznej i sądowej organizacji kraju wraz z dokładnym oznaczeniem parafii, poczty i właścicieli tabularnych*, Lwów 1855, s. 249; K. Ślusarek, *W przededniu autonomii. Własność ziemska i ziemiaństwo zachodniej Galicji w połowie XIX wieku*, Warszawa 2013, s. 118, 304 (seria: „Szlachta i ziemiaństwo na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej”).

²⁰ Archiwum Państwowe w Lublinie, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej w Bychawce, sygn. 59, Księga roczna aktów religijno-cywilnych. Urodzenia, małżeństwa i zejścia parafii Bychawki z roku 1852, s. 68.

²¹ APD, b.sygn., Liber copulatorum pagi Dobrzechów ab Anno 1851, s. 174.

²² A.E. Godek, *Historia parafii pw. św. Józefa w Wysokiej Strzyżowskiej do 1996 roku*, w: *Szkice z dziejów parafii pw. św. Józefa w Wysokiej Strzyżowskiej. Jubileusz setnej rocznicy konsekracji kościoła*, red. A.E. Godek, M. Raźnikiewicz, Wysoka Strzyżowska 2023, s. 9–11 (seria: „Biblioteka Historyczna Metropolii Lwowskiej obrządku łacińskiego, seria B: studia”, t. 16).

się okolicznością sporządzenia inwentarza wsi Dobrzechów, Wysoka Strzyżowska oraz Oparówka. Na użytek tej samej instytucji sporządzono już wcześniej spis majątku w 1816 r. po śmierci Ignacego Skrzyńskiego²³, a możliwe, że również w 1842 r. po zgonie Franciszka Ksawerego Skrzyńskiego, jednak ten w aktach sądowych się nie zachował²⁴. Żaden inny znany opis omawianych wsi nie zawiera jednakże tak szczegółowej charakterystyki zabudowań, jak publikowany inwentarz z 1852 r. Czas powstania omawianego źródła zbiegł się ponadto z powstaniem map do katastru stałego, wobec czego możliwe jest połączenie szczegółowych opisów inwentarzowych z ich umiejscowieniem przestrzennym²⁵. Na przestrzeni kolejnych kilku dekad niemalże wszystkie wyliczone obiekty uległy zniszczeniu.

Treść inwentarza pogrupowana została tematycznie według poszczególnych folwarków. Kryterium to wpłynęło na układ opisów zawartych w źródle. W pierwszej kolejności wyliczono zabudowania w Dobrzechowie, na które składały się znacznych rozmiarów dwór, określony w źródle jako „dom mieszkalny”, zabudowania folwarczne, a także trzy karczmy, kancelaria dominikańska i areszt. Dwór spłonął w 1903 r., a na jego miejscu w latach 1903–1904 wzniesiono nowy pałac według projektu Teodora Talowskiego. Jedna z karczm została natomiast przekazana mieszkańcom wsi jako dom gminny. W 1913 r. właściciel majątku Władysław Michałowski wydzierżawił folwark dobrzechowski Żydowi Silbertowi. Znaczna część zabudowań dworskich wraz z pałacem zostały zniszczone przez żołnierzy rosyjskich w latach 1914–1915²⁶.

Jako drugi omówiony został folwark Grodeczna i zabudowania istniejące prawdopodobnie w miejscu dawnego dworu cysterskiego. Folwark ten jako znajdujący się najbliżej Dobrzechowa wzmiankowany był niekiedy w korespondencji Andrzeja Edwarda Koźmiana. Szczególnie cenna wydaje się tu informacja pochodząca z 1854 r., kiedy też wszystkie zabudowania oraz wysiewy na jego terenie zostały zniszczone w wyniku powodzi²⁷. W połowie XIX w. folwark składał się z pięciu budynków. Na wzniesieniu mieściło się gumno z przybudówką zawierającą kierat (na mapie katastralnej budynek ten oznaczono numerem 24), na południe od tego budynku zaś spichlerz (22), dom mieszkalny (21) oraz stajnie (20). Jedynym obiektem murowanym była owczarnia (23). Opisy z 1906 r. wskazują, że w obrębie folwarku istniały drewniane zabudowania: dom, stodoła, szopa, młyn wodny,

²³ ANK, C.K. Sąd Szlachecki w Tarnowie (29/459), sygn. succ. 2488, *Fassio substantiae fatis olim Ignatii Zaremby Skrzyński in Pago Dobrzechow, passim*.

²⁴ ANK, C.K. Sąd Szlachecki w Tarnowie (29/459), sygn. succ. 5108 [Akta spadkowe Franciszka Ksawerego Skrzyńskiego].

²⁵ Archiwum Państwowe w Przemyślu (dalej: APP), Archiwum Geodezyjne (56/126), sygn. 0359M, Dorf Dobrzechów in Galizien Jasloer Kreis; APP, Archiwum Geodezyjne (56/126), sygn. 1810M, Dorf Wysoka in Galizien Jasloer Kreis; APP, Archiwum Geodezyjne (56/126), sygn. 1196M, Dorf Oparówka in Galizien Jasloer Kreis.

²⁶ T. Szetela, *op. cit.*, s. 162, 207, 212.

²⁷ *Listy Andrzeja Edwarda Koźmiana (1829–1864)...*, s. 227.

tartak oraz karczma, a ponadto murowana stajnia, zapewne dawniej notowana jako owczarnia²⁸.

Trzecim wyliczonym folwarkiem jest Golcówka. Według przypuszczeń archeologa Antoniego Lubelczyka to na terenie Golcówki mógł się znajdować dwór cysterski. Badacz ten dostrzegł w pozostałościach zabudowań folwarcznych cechy „reprezentacyjnego budynku ze śladami po niezbyt dużych, łukowato przesklepionych oknach”²⁹. Lokalizacji takiej przeczą jednakże wspomniane już źródła, w tym m.in. inwentarze cysterskie z XVI w. Folwark ten oddalony był znacznie od Dobrzechowa, a tym samym od głównej drogi łączącej okoliczne miasta (pełniące w okresie galicyjskim funkcję drogi cyrkularnej). Ze względu na brak dogodnego traktu prowadzącego przez Wysoką dojazd do bardziej oddalonych od Dobrzechowa folwarków był utrudniony, a nierzadko niemożliwy. Problem ten był aktualny nie tylko w XVIII i XIX w., lecz również w I połowie XX w. Wobec powyższego wydaje się, że hipotezę o lokalizacji dworu cysterskiego na terenie Golcówki należy odrzucić. Zabudowania te odgrywały jednakże istotną rolę, szczególnie wobec istnienia w tym miejscu cegielni oraz gorzelni. Opis sporządzony w 1906 r. po śmierci Romana Michałowskiego wskazuje, że na zabudowania składały się: dom mieszkalny, stajnia, stodoła oraz wspomniana gorzelnia, jeszcze przed I wojną światową przeniesiona do Dobrzechowa³⁰.

Na południe od Golcówki znajdował się folwark Michałówka. Zgodnie z opisem zawartym w publikowanym źródle, w połowie XIX stulecia istniał tam dom mieszkalny, skład zboża, karczma oraz tartak. Już w momencie sporządzania inwentarza zabudowania były w znacznej części zniszczone. Zostały wyburzone w całości przed 1906 r. Wówczas też odnotowano, że „majętność Michałówka budynków nie ma, a z gruntów ma tylko las w obszarze 70 morgów”³¹. W kronice parafialnej w 1921 r. wskazano ponadto, że dawny folwark istniał w miejscu zamieszkania Ignacego Rewusa, tzn. okolicach ówczesnego domu numer 174, „tu gdzie nieckowate wgłębienie”³².

Folwark południowy umieszczony w przysiółku zwanym Stodoliną składał się z: domu mieszkalnego, spichlerza, owczarni, stajni, składu zboża oraz karczmy. Obiekty te notowano nadal w 1906 r., wówczas też wyliczono istnienie dwóch „domów dla leśnych”³³. Wszystkie te budynki były wzniesione w rejonie skrzyżowania głównej drogi biegnącej przez wieś oraz drogi prowadzącej w stronę

²⁸ Archiwum Państwowe w Rzeszowie (dalej: APRz), C.K. Sąd Obwodowy w Rzeszowie (56/18), sygn. 42, Inwentarz spadku po śp. Romanie hr. Michałowskim, k. 24v–25r.

²⁹ A. Lubelczyk, *Ziemia Strzyżowska od wczesnego średniowiecza po połowę XVI wieku w świetle źródeł archeologicznych*, „Strzyżowski Rocznik Muzealny” t. 1, 2015, s. 92–93.

³⁰ APRz, C.K. Sąd Obwodowy w Rzeszowie (56/18), sygn. 42, Inwentarz spadku, k. 25v–26r.

³¹ Tamże, k. 26v–27r.

³² *Kronika parafii pw. św. Józefa w Wysokiej Strzyżowskiej do 1995 roku*, oprac. A.E. Godek, J. Wołczański, Kraków 2022, s. 35–36 (seria: „Biblioteka Historyczna Metropolii Lwowskiej obżądku łacińskiego, seria A: źródła i materiały”, t. 20).

³³ APRz, C.K. Sąd Obwodowy w Rzeszowie (56/18), sygn. 42, Inwentarz spadku, k. 27r–28v.

Rzepnika. Spośród zabudowań należących do Koźmianów na terenie Oparówki, wsi zamieszkałej przede wszystkim przez Zamieszańców, odnotowano natomiast wyłącznie karczmę. Prawdopodobnie właśnie ten budynek został ofiarowany następnie przez Władysława Michałowskiego na rzecz utworzenia szkoły. Ostatnią część inwentarza stanowi wyliczenie rzek, stawów, praw sądowych, propinacji oraz należności względem innych podmiotów.

Część wyliczonych w inwentarzu budynków została zniszczona lub rozebrana jeszcze w XIX w. i nie odnotowano ich we wspomnianym opisie wsi sporządzonym po śmierci Romana Michałowskiego. W kolejnych latach folwarki zostały sprzedane, a majątek sparcelowany. Porównując stan zachowania budynków uwzględnionych w publikowanym spisie z 1852 r. ze stanem rzeczywistym, należy stwierdzić, że w obrębie Dobrzechowa zachowała się murowana karczma przeznaczona następnie na dom gminny, zaś w Wysokiej Strzyżowskiej jedynie fragmenty w obszarze Stodoliny, które zostały przystosowane do celów mieszkalnych oraz pozostałości z folwarku Golcówka. Ostatni z wyliczonych obiektów w wyniku wyburzenia niektórych fragmentów zachował się jedynie częściowo w postaci kilku wolnostojących budynków, mimo iż pierwotnie stanowił jedną całość. Do najciekawszych relikwów po tymże folwarku należą fragmenty dawnej gorzelnii, a także pozostałości stajni oraz stodoły, w której obecnie mieści się prywatna izba pamięci należąca do Tomasza Włodyki. Publikacja omawianego źródła jest zatem niezwykle ważna dla prowadzenia dalszych studiów nad historią rzeczonych wsi. Wobec podjęcia kilka lat temu starań o wykonanie wstępnych badań archeologicznych³⁴, w przypadku ich wznowienia uwzględnienie inwentarza z 1852 r. umożliwi dokładną identyfikację pozostałości po folwarkach i nieistniejących zabudowaniach dworskich³⁵.

Źródło zachowane jest w formie rękopisu w aktach spadkowych Teofili Koźmianowej ze Skrzyńskich w zespole akt Sądu Szlacheckiego w Tarnowie i obecnie przechowywane jest w Archiwum Narodowym w Krakowie³⁶. Dokument sporządzony został 29 XI 1852 r. przez komornika sądowego w obecności dwóch świadków i zapisany dwustronnie czarnym atramentem na 16 kartach. Niniejsza edycja została opracowana zgodnie z zasadami współczesnej pisowni języka polskiego. W oryginale często brak jest wyraźnego podziału na zdania, a na ogół również znaków interpunkcyjnych. Jeśli było to możliwe i pozwalał na to sens wypowiedzi, poszczególne wpisy zostały podzielone na krótsze zdania, aby tekst inwentarza był dla czytelnika bardziej zrozumiały.

³⁴ A. Lubelczyk, *op. cit.*, s. 92–93.

³⁵ K. Ślusarek, V. Dolinovsky, *Inwentarze ekonomiczne z przełomu XVIII i XIX wieku jako źródło do odtworzenia infrastruktury budowlanej miast*, „Wiadomości Konserwatorskie” 2021, nr 67, s. 35–48.

³⁶ ANK, C.K. Sąd Szlachecki w Tarnowie (29/459), sygn. succ. 6182, Inwentarz ekonomiczny dóbr Dobrzechów z przyległościami.

Publikacja źródła

Inwentarz ekonomiczny dóbr Dobrzechów³⁷ z przyległościami Wysoka³⁸, Oparówka³⁹, Grudeczna⁴⁰ z gruntem rustykalnym Szetelówka⁴¹, wójtostwo Połomia czyli Michałówka⁴², Stodolina Wysoka czyli Stole Szlacheckie⁴³, wójtostwo Stodolina czyli Wojkówka⁴⁴ i Wola Golcowska czyli Golcówka⁴⁵ w Jasielskim Cyrkule⁴⁶ położonych śp. zmarłej Teofilii z Skrzyńskich Koźmianowej⁴⁷ własnych przy sposobności spisania inwentarza spadkowego po tejże zmarłej wskutek uchwały wysokiego c.k. Sądu Szlacheckiego Tarnowskiego⁴⁸ z dnia 27 października 1852 [r.] do liczby 15.593 przez podpisanego c.k. komornika na dniu 23 listopada 1852 [r.] przedsięwzięty.

³⁷ Dobrzechów – wówczas wieś w cyrkule jasielskim w Galicji.

³⁸ Wysoka, obecnie Wysoka Strzyżowska – wówczas wieś w cyrkule jasielskim w Galicji.

³⁹ Oparówka – wówczas wieś w cyrkule jasielskim w Galicji.

⁴⁰ Grodeczna – północna część wsi Wysoka Strzyżowska przylegająca od południa do Dobrzechowa, dawniej osobna osada notowana w źródłach także jako Grudeczna oraz Wysoka. W 1868 r. odnotowano w jej obrębie 80 gospodarstw. Archiwum Zespołu Szkół w Wysokiej Strzyżowskiej (dalej: AZSW), b.sygn., Książka morgowa z gminy Wysoka [sporządzona na podstawie] nowego katastru dla Jana Sabika z roku 1868, s. nlb.

⁴¹ Szetelówka – wówczas prawdopodobnie przysiółek wsi Wysoka Strzyżowska w cyrkule jasielskim w Galicji.

⁴² Michałówka – część wsi Wysoka Strzyżowska granicząca od północy z Golcówką, zaś od południa ze Stodoliną, dawniej odrębna osada notowana także jako Połomia. Niekiedy nazwę Michałówka łączono z osobą Romana hr. Michałowskiego, jednak w rzeczywistości stosowano ją przed objęciem przezeń zarządu wsi. Prawdopodobnie w II połowie XIX w. folwark w tej części miejscowości został zlikwidowany. Zgodnie ze spisem sporządzonym w 1868 r. w obrębie Michałówki notowano 82 gospodarstwa. AZSW, b.sygn., Książka morgowa..., s. nlb.; *Kronika parafii pw. św. Józefa w Wysokiej Strzyżowskiej...*, s. 36.

⁴³ Stodolina – południowa część wsi Wysoka Strzyżowska, granicząca od północy z Michałówką. W 1868 r. notowano w jej obrębie 56 gospodarstw. Stodolina, w odróżnieniu od pozostałych części wsi, należała do parafii pw. św. Andrzeja Apostoła i Narodzenia NMP w Łączkach Jagiellońskich. AZSW, b.sygn., Książka morgowa..., s. nlb.

⁴⁴ Wojkówka – wówczas wieś w cyrkule jasielskim w Galicji.

⁴⁵ Golcówka – część wsi Wysoka Strzyżowska, granicząca od północy z Grodeczną, zaś od południa z Michałówką. Według spisu sporządzonego w 1868 r. znajdowało się na jej terenie 40 gospodarstw. AZSW, b.sygn., Książka morgowa..., s. nlb.

⁴⁶ Cyrkuł jasielski – jednostka administracyjna w obrębie Królestwa Galicji i Lodomerii powstała w 1791 r. wskutek przeniesienia siedziby władz cyrkularnych z Dukli do Jasła, zlikwidowana w II połowie XIX w.

⁴⁷ Teofila Koźmianowa ze Skrzyńskich (1814–1852), zob. biogram we wstępie do niniejszej publikacji.

⁴⁸ Sąd Szlachecki w Tarnowie – sąd utworzony w 1787 r. w Tarnowie, wydzielony terytorialnie z Sądu Szlacheckiego we Lwowie, a obejmujący swoją jurysdykcją cyrkule: tarnowski, rzeszowski, sanocki, dukielski (jasielski), sądecki, bocheński i myślenicki (wadowicki). W latach 1853–1854 została przeprowadzona reforma sądownictwa, następnie dokonano podziału terenu należącego do Sądu Szlacheckiego w Tarnowie na szereg sądów obwodowych, przemianowanych następnie na okręgowe. L. Łysiak, *Sąd Szlachecki w Tarnowie (1787–1855)*, „Archeion” 1955, t. 24, s. 307, 311, 320.

Opisanie budynków w[e] wsi Dobrzechów

A. Dom mieszkalny. Budynek ten położony jest od wschodu na zachód wzdłuż frontem na południe, z położenia gruntu wschodniej i zachodniej części niżem, dlatego podmurowany. Jest z drzewa jodłowego obrobionego, w węg[i]eł zbudowany. Z prawej strony tego domu przymurowana sala, a z lewej oficyna. Dach gontem pokryty z wypustem z dwóch stron. Z południa i północy [...] ⁴⁹ [przylega] ganek, czyli galeria w obydwóch stronach. Od południa jest wchód przez ganek. Szkieł czterokąt zbudowany ganek w ramach obsadzony i z tego wchodzi się do przedpo[ko]ju małego, na kolor ceglasty malowanego, w którym widzi[e]ć się daje komin z otworem do pieca zimowego. Z tego wchodzi się do pokoju małego kwadratowego, malowanego na żółto, z jednym oknem dubeltowym otwieranym, okutym, na zawiasach i hacz[y]kach. Z tego [pomieszczenia] wchodzi się do pokoju bilardowego. Ten jest od zachodu do wschodu wzdłuż położony, otynkowany i na żółto pomalowany z posadzką, od wschodu [z] drzwiami szklanymi, dubeltowymi ⁵⁰, w połowie otwierającymi [się] na zawiasach i [z] klamką mosiężną, na południe [z] dwoma oknami dubeltowymi na zawiasach i hacz[y]kach z piecem okrągłym, który [również] drugi pokój następujący [w] połow[i]e ogrzewa. Z tego wchodzi się drzwiami w połowie otwierającymi [się] jodłowymi z zamkiem mosiężnym do pokoju na północ. Ten jest na niebiesko pomalowany, z dwoma oknami na północ, a jednym na wschód na zawiasach i [z] hacz[y]kami, z posadzką i komink[i]em przy piecu. Z tego wchodzi się drzwiami na prawo w połowie otwierającymi [się], przy których mosiężny zamek z klamką do sali otynkowanej, na piaskowo pomalowanej, z trzema drzwiami szklanymi, dubeltowymi, w połowie otwierającymi [się] ze środka, [z] szybami kolorowymi na front, a jednymi drzwiami szklanymi, dubeltowymi w połowie otwierającymi [się] z szybami kolorowymi ze środka na północ na zawiasach i klamką mosiężną, z posadzką i piecem ogrzewalnym. Stamtąd wchodzi się małymi drzwiami pojedynczymi jodłowymi na zawiasach i [z] klamką żelazną do sieni małej białej, z posadzką kamienną. Wchodzi się po lewej stronie drzwiami pojedynczymi jodłowymi na zawiasach z klamką do kredensu ⁵¹ białego, z oknem i kratami na wschód z posadzką kamienną. Stamtąd powracając do sieni, gdzie drzwi szklane w połowie otwierające prowadzą na front, wróciwszy się nazad ⁵² do pokoju niebieskiego. Stamtąd prowadzą po lewej stronie drzwi jodłowe pomalowane podwójne na zawiasach z zamkiem i klamką mosiężną do sali dużej, otynkowanej, na żółto pomalowanej, z dwoma oknami na północ, a jednymi drzwiami szklanymi w połowie otwierającymi [się],

⁴⁹ Wyraz nieczytelny.

⁵⁰ Dubeltowy – podwójny.

⁵¹ Kredens – tu: pomieszczenie do przechowywania zastawy stołowej.

⁵² Nazad – przestarzałe: wstecz, z powrotem.

na zawiaskach i hacz[y]kach z klamką mosiężną, toż samo na północ z podłogą z tarcic⁵³. Stamtąd idzie się drzwiami zamkiem mosiężnym zaopatrzonymi⁵⁴, w połowie otwierającymi [się] do pokoju małego otynkowanego, na zielono pomalowanego, z dwoma oknami na zawiasach i hacz[y]kach na północ, z podłogą z tarcic i piecem ogrzewalnym. Z tego pokoiku prowadzą po lewej stronie [drzwi?] do pokojów sypialnych, a drugimi drzwiami w połowie otwierającymi [się] na zawiasach z klamką i zamkiem zaopatrzonymi wchodzi się do pokoiku małego, otynkowanego i na niebiesko pomalowanego, z jednym oknem na północ na zawiaskach i [z] hacz[y]kami, z podłogą z tarcic. Z tego wchodzi się po lewej stronie drzwiami w połowie otwierającymi [się] na zawiaskach z klamką do pokoiku na front, otynkowanego i na bladoróżowo pomalowanego, z oknem jednym okutym na zawiasach i hacz[y]kach na front, z podłogą z tarcic i piecem grzewalnym [sic!]. Z tego idzie się po lewej stronie drzwiami pojedynczymi na zawiasach do pokoju otynkowanego i kanarkowo pomalowanego z dwoma oknami na front, na zawiaskach i hacz[y]kach, z podłogą z tarcic i piecem. Stamtąd wchodzi się drzwiami w połowie otwierającymi [mi się do] pokoiku w kraty jasno pomalowanego, o jednym oknie i [z] drzwiami szklanymi w połowie otwierającymi [się] na zawiasach i hacz[y]kach, zamkiem i klamką zaopatrzonymi, na front do przedpokoiku szklanego z podłogą z tarcic. Stamtąd wróciwszy się nazad do pokoiku niebieskiego, skąd wychodzi się po lewej stronie drzwiami pojedynczymi na zawiasach i [z] klamką na korytarz wąski z dwoma oknami na północ i podłogą z tarcic. Po lewej stronie prowadzą drzwi na zawiasach z klamką do pokoiku na front białego, o jednym oknie na zawiaskach i [z] hacz[y]kami, z podłogą z tarcic i piecem zimowym. Stamtąd wychodzi się i wchodzi się drzwiami na zawiasach z klamką i zamkiem po lewej stronie korytarza do spiżarki małej z jednym oknem na front, podłogą z tarcic i sufitem. Wychodzi się stamtąd na korytarz po lewej stronie, [a następnie] idzie się drzwiami pojedynczymi na zawiasach z klamką do sieni z posadzką kamienną. Po lewej stronie wchodzi się drzwiami na zawiasach z klamką i zamkiem zaopatrzonymi do pokoju murowanego, białego, z dwoma oknami na zawiasach na front, z podłogą z tarcic, z sufitem i piecem. Stamtąd wychodzi się [i] idzie przez sień drzwiami szklanymi w połowie otwierającymi [się] do trzeci[ej] sieni z posadzką ceglana. Po prawej stronie wchodzi się drzwiami w połowie otwierającymi [się] do pokoiku murowanego, białego na północ, z jednym oknem na północ, z podłogą z tarcic i piecem, który drugi pokoik ogrzewa. Stamtąd wchodzi się drzwiami w połowie otwierającymi [się] na zawiasach z klamką i zamkiem zaopatrzonymi do pokoju murowanego na północ, o jednym oknie na północ, a drugim na wschód, z podłogą z tarcic. Stamtąd wychodzi się nazad do sieni i idzie się drzwiami szklanymi podwójnymi na zawiasach do sieni z podłogą. Po

⁵³ Tarcica – „materiał drzewny otrzymany przez podzielenie okrągłaków równolegle do ich osi podłużnych”. Zob. <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/tarcica> [dostęp: 11.06.2023].

⁵⁴ W źródle błędnie: „zaopatrzonych”.

prawej stronie wchodzi się drzwiami szklanymi podwójnymi na zawiasach do pokoju na północ murowanego, białego, z dwoma oknami na północ, z podłogą z tarcic i sufitem. Z tego wchodzi się drzwiami podwójnymi do pokoju białego, z jednym oknem na północ, a drugim na zachód, z podłogą z tarcic, sufitem i piecem zimowym. Stamtąd wychodzi się nazad do sieni i wchodzi się drzwiami w połowie otwierającymi [się] na zawiasach i [z] zamkiem [oraz] klamką do pokoju, sali murowanej białej, [z] podłogą z tarcic, piecem zimowym i sufitem. Stamtąd wychodzi się nazad do sieni i po prawej stronie prowadzą drzwi szklane w połowie otwierające [się] na zawiasach do pokoju na front. Ten jest murowany, biały, z sufitem, z dwoma oknami na południe, z podłogą z tarcic i piecem zimowym. Stamtąd wychodzi się nazad korytarzem. Po prawej stronie prowadzą na dół schody do sieni, z której po lewej stronie znajduje się pokój na spiżarnię przeznaczony. Wyszedszy z tego, prowadzą drzwi na zawiasach żelaznych z klamką do kuchni czeladzki[ej], w której drzwi na zawiasach żelaznych prowadzą po lewej stronie do stacji czeladzi mającej piec i okno jedno na zachód, drzwi zaś z kuchni po prawej stronie na zawiasach żelaznych z zamkiem prowadzą do sklepionego składu, czyli spiżarni. Wyszedszy stąd na powrót kuchnią i sien[ią] na dwór, napotyka się po lewej stronie drzwi na żelaznych zawiasach [z] zamkiem, prowadząc[e] do murowanej piwnicy, która zwana Lamus⁵⁵, służy za magazyn wódczany⁵⁶. Obok oficyny ze strony zachodniej znajdują się [kurniki].

B. Kurniki z kamienia wymurowane, gontem pokryte, z czterema oddziałami, podłogami z dylów⁵⁷ i powałami zaopatrzone. Do każdego oddziału prowadzą drzwi pojedyncze ze strony frontowej południowej na hakach żelaznych, z kutymi skoblami. Dalej na zachód w ogrodzie napotyka się budynek pod nazwą [oranżeria].

C. Oranżeria⁵⁸ stara, z drzewa jodłowego zbudowana, gontem podbita, zupełnie zdezelowana, frontem na zachód, wchód jednak do tego budynku prowadzi drzwiami pojedynczymi z południa na żelaznych hakach, skoblem i klamką zaopatrzonymi. Wszedszy do sieni, prowadzą z tej drzwi do stacji na północ położonej, w której jest okno jedno na północ, a dwa na zachód. Wyszedszy z tej stacji do sieni, jest mała komórka po prawej i po lewej stronie. Budynek ten jest zupełnie bez użytku. Idąc z tego drogą koło stawu na południe napotyka się [stajnię końską].

D. Stajnia końska z wozownią. Budynek ten położony jest od wschodu na zachód wzdłuż, frontem na północ. Jest murowany kamieniem na glinie i gontem pobity. Wchód jest z frontu, to jest od północy. Drzwi są z tarcic jodłowych w połowie do zamykania okute, na zawiasach i hakach. Wchodzi się tymi [drzwiami] do stajni końskiej, która jest kwadratowa, wydylowana⁵⁹ drzewem jodłowym i taką powałą na sześciu belkach ułożona. Dwa okna od południa okrągłe i dwa

⁵⁵ Lamus – budynek służący za skład zboża, cenniejszych przedmiotów; rupieciarnia.

⁵⁶ Magazyn wódczany – tu: magazyn na wódkę.

⁵⁷ Dyl – przepiłowany wzdłuż pień drzewny, belka.

⁵⁸ Oranżeria – budynek o szklanym dachu służący do hodowli roślin.

⁵⁹ Wydylowana – wykonana z dyli.

od północy. Spozrzec można trzy żłoby i tyleż drabin. Wyszędłszy wchodzi się zaraz do drugich drzwi jodłowych pojedynczych z tarcic, na zawiasach i z skoblem do zamykania na kłódkę do obroczarni⁶⁰, w której nie ma podłogi, tylko powała z tarcic jodłowych. Wyszędłszy dalej, są drzwi od zachodniej strony z jodłowych tarcic w połowie do zamykania do stajni drugiej. Wszędłszy tam daje się widzieć od zachodu wrót dwoje dużych zabitych, gdzie zapewne dawniej za wozownię [stajnia] służyć musiała. Tam kawałkami wydylowano i znajdują się żłoby dwa stare. Wyszędłszy stamtąd, spuściwszy się od wschodu, znajduje się w rogu tego budynku wrót dwoje w połowie się zamykające, jedno po prawej na zamek i rygle okute w kunach⁶¹ żelaznych wkute, drugie zamykają się zewnątrz drągiem drewnianym, [następnie] wchodzi się do wozowni, która jest od wschodu na zachód podłużną. Podłoga z tarcic jodłowych i z takich na sześciu belkach powała położona. Ten budynek jest bardzo stary. Dalej [stajnia bydłęca].

E. Stajnia bydłęca, kwadratowa, na wszystkie cztery strony murowana na glinie z kamienia. Wchód do tej jest ze strony północnej drzwiami z jodłowych tarcic na czopach drewnianych do sieczkarni, w której nic nie ma, jak tylko powała z jodłowych tarcic na trzech belkach ułożona i drzwi prostopadłe do pierwszych do stajni końskiej, położonej od zachodu do południa. Wzdłuż w tej daje się widzieć dyłowanie z jodłowego drzewa i powały na dwunastu belkach, także okna kwadratowe do środka budynków cztery po cztery szyb szklanych mające i dwoje drzwi w środek budynków otwierające się do wyciągania bydła i wynoszenia gnoju. Dalej idzie się budynkiem od wschodu do zachodu ciągnącym [się] do stajni żrebięcej, która wydylowana drzewem jodłowym i z takiego drzewa tarcicami powały na dwunastu belkach ułożone i także okna kwadratowe cztery z czterema szybami do środka budynku, także dwoje drzwi z jodłowych tarcic otwierających się do środka budynku na czopach drewnianych. Z tych wychodzi się do środka, a ze środka daje się spozrzec drzwi do stajni rogatego bydła, to jest położoną od wschodu do zachodu wzdłuż ciągnącej [się]. W tej daje się widzieć jedne drzwi od północy z tarcic jodłowych na czopach drewnianych, a z przeciwnej zaś strony od północy drugie drzwi z tarcic jodłowych do wywożenia gnoju. Także [to pomieszczenie zostało] wydylowane drzewem jodłowym i powała [wykonana] z takiego drzewa tarcicami na dwunastu belkach po cztery z jednej strony graniaste mało, po cztery szyb w sobie mające. Z tej wychodzi się [do] środka budynków. Idzie się na prawo ku zachodowi [i] spotyka się chlew trzody, z kilkoma przegrodami. Obok tego wrota w połowie otwierające [się]. Obok tych spotyka się drzwi drewniane do folwarku.

F. [Folwark.] Budynek ten jest budowany z drzewa jodłowego, obrobionego w kwadrat w węg[i]eł. Do tegoż wchodzi się drzwiami z jodłowych tarcic na czopach drewnianych do sieni folwarcznej. Ta położona od wschodu do zachodu wzdłuż, bez podłogi i powały. Tam daje się spozrzec drzwi z jodłowego drzewa,

⁶⁰ Obroczarnia – tu: skład pokarmu dla zwierząt.

⁶¹ Kuna – tu: rodzaj uchwytu, obręczy.

okute, na zawiasach i hakach żelaznych z klamką do stancji. Po lewej stronie od wschodu do zachodu podłuż w tej daje się widzieć okno jedno ku wschodowi z sześcioma szybami, drugie takie samo od południa w ścianie. Podłoga już stara, zbutwiała. Powąła także sama z jodłowych tarcic na sześciu belkach położona. Z tej [stancji] są drzwi do stancji drugiej. W tej daje się spostrzec jedno okno od wschodu. Podłoga z jodłowych tarcic i także powąła na dwóch belkach ułożona. Z tej dają się widzieć drzwi do kuchni, w której w środku jest piec piekarski i kuchnia murowana oraz spostrzega się komin na dach, gdzie u wierzchu rozsypywać poczyna się. Stamtąd idzie się drzwiami do sieni drewnianymi i tam w przeciwnej stronie daje się widzieć drzwi z jodłowego drzewa, okute, na zawiasach i hakach żelaznych, [które] prowadzą do stancjki małej, od południa na zachód podłużnej, bez podłogi. Daje się spostrzec okienko potłuczone i piec zimowy. Ten budynek jest bardzo stary i do z[a]walenia się skłonny.

G. Wozownia razem z szopą na siano. Ta jest od południa ku zachodowi. Frontem jednym z wschodu idzie się w pierwsze wrota, gdzie znajdują się w przeciwnej stronie drugie wrota do wjazdu i wyjazdu furami. W środku bez powały i podłogi siano się pokłada. Znowu przeciwną ścianą wyjdzie się stąd i idzie się do drugich wrót, które prowadzą do szopy drugiej pod tym samym dachem, która leży od wschodu do zachodu wzdłuż. Wrota drugie, przeciwległe w środku [...]⁶² ścianą. Wyszedłszy stamtąd wraca się nazad ku południowi, a tam znajdują się drzwi, czyli wrota w połowie zamykane do wozowni pod tym samym dachem, w której się znajdują wozy i wszystkie [...]⁶³ gospodarskie sprzęty. Ten budynek jest w słupach postawiony i balami ze słomy uwinięty z gliną, także są wszystkie ściany tego budynku [i] dach od strony zachodniej słomą poszyte, a od wschodniej i przyczółek⁶⁴ od południa gontem pobity. Cały ten budynek jest już stary i do zawalenia się skłonny. Dalej stoją [gumna].

H. Gumna⁶⁵. Budynek ten położony od północy do południa, budowany z drzewa jodłowego, obrobionego w węg[i]eł. Front od wschodu, ma dwoje wrót od wschodu, którymi się zwykle wchodzi do środka. Wszedłszy zobaczy się boisko⁶⁶ i przeciwległe wrota takie same jak z frontu, z jodłowych tarcic w połowie zamykane zewnątrz na drążek drewniany. Są po obydwóch bokach sąsieki⁶⁷ na zboże snopowe. [Budynek] pokryty słomą cały. Wyszedłszy stamtąd daje się widzieć na lewo spichlerz.

I. [Spichlerz.] Budynek ten położony od wschodu do zachodu, frontem od północy. Budowany z drzewa jodłowego i gontem pobity. Tam dają się widzieć drzwi z tarcic jodłowych okute zawiasami i hakami żelaznymi, z zamkiem, wrzeczadzem

⁶² Wyraz nieczytelny.

⁶³ Następnie błędnie powtórzone słowa: „i wszystkie”.

⁶⁴ Przyczółek – rodzaj trójkątnego zwieńczenia fasady budynku.

⁶⁵ Gumno – budynek służący za skład zboża przed wymłóceniem.

⁶⁶ Boisko – tu: klepisko, kawałek ubitej ziemi w budynku, służący jako miejsce młócenia zboża.

⁶⁷ Sąsieki – część stodoły służąca jako skład zboża.

i skoblicą. Tymi [drzwiami] wchodzi się do spichlerza, gdzie w środku daje się widzieć schody na górę, a później sąsiek jeden. Obok tego są drzwi z tarcic żelazem okute, które prowadzą dalej do sąsieków przebudowanych od zachodu, tam się spostrzega po prawej i lewej stronie korytarza sąsieki cztery na ziarno. Wychodząc stamtąd spotyka się drzwi w przeciwległej stronie do sąsieków drugich. Te są w środku tego budynku. Na jednej stronie korytarza jeden sąsiek, a po drugiej stronie korytarza drugi sąsiek i ściana budowana [je] przegradza. Wychodząc stamtąd spotyka się drugie drzwi w drugiej połowie od wschodu, które prowadzą do spichlerza drugiego pod tym samym dachem. Wchodząc tam korytarzem spotyka się w końcu tegoż sąsiek mały i na prawo drzwi okute żelazem, które prowadzą do sąsieków trzecich. Wchodząc tam widzi się na stronie od południa dwa z tarcic jodłowych zbudowane sąsieki, a w północnej stronie obszerne miejsce. Wychodząc stąd spostrzega się drzwi od wschodu, którymi się wchodzi do sąsieku drugiego. Wchodząc tam korytarzem spostrzega się na prawej stronie sąsiek jeden i po lewej także jeden. Z resztą ten budynek jest stary i dosyć zużyty, w wielu miejscach już pobutwiały.

K. Gumna drugie. Budynek [ma] ściany z chrustu, dach słomą posyty, leży od północy do południa wzdłuż, frontem do południa są wrota, którymi się wjeżdża do wewnątrz do środka. Jest boisko wzdłuż stodoły. W przeciwległej stronie są także drzwi, który[m]i fury wjeżdżają. W środku tego budynku są także wrota w połowie się otwierające, a wzdłuż tego gumna jest [...] ⁶⁸ zbudowany, w którym się zboże w snopice składa. Stamtąd wyszedłszy spotyka się [gumno trzecie].

L. Gumno trzecie, tego samego kształtu, plecione jak pierwsze, chrustem [...] ⁶⁹ i słomą pokryte jak pierwszy budynek, tak [samo] stoi od wschodu do południa, jak pierwszy z frontem na południe. Ma wrota w połowie otwierane, którymi się wjeżdża i wchodzi na boisko, to jest wzdłuż stodoły, a w połowie tejże [...] ⁷⁰ przegrodzony, w którym się składa zboże w snopach. Wchodząc do boiska, spostrzega się na prawej stronie koło okrągłe, drewniane, do kieratu ⁷¹ prowadzone na walec, obok tego niewielkie pudełko, które [jest] bębenkiem zwane, z czopami żelaznymi, a wyszedłszy stąd spotyka się drzwi do kieratu, który to budynek niewielki, ośmiokątny od zachodu na wschód leżący. W tym znajduje się drugie koło palcowe, które za pomocą czterech koni zaprzężonych w ruch się puszcza i tym sposobem wymłaca się [zboże]. Obok tego kieratu znajduje się schów na plewy. Drzwi do tegoż są od wschodu, okute, na zawiasach i hakach, z [s]kublicą do zamykania na kłódkę. Dalej w końcu ogrodu od wschodu jest budynek [kancelarii dominikalnej].

Ł. Kancelaria dominikalna. Ten budynek stoi frontem do południa, z drzewa jodłowego zbudowany, otynkowany zewnątrz, w żółtą z białą kratkę pomalowany, gontem pokryty, zupełnie zbutwiały. Wchodząc z frontu drzwiami pojedynczymi

⁶⁸ Wyraz nieczytelny.

⁶⁹ Wyraz nieczytelny.

⁷⁰ Wyraz nieczytelny.

⁷¹ Kierat – tu: urządzenie służące do wprawiania w ruch maszyn rolniczych za pomocą siły pociągowej zwierząt.

na żelaznych zawiasach i hakach do sionki⁷² kwadratowej, [z] podłogą i powałą już zbutwiałą zaopatrzonej. Tamże spostrzega się drzwi na prawej ręce z jodłowych tarcic, z zawiasami i hakami, z klamką do kancelarii z oknem na południe, z podłogą zbutwiałą i piecem zimowym. Z tej wchodzi się drzwiami do stacji drugiej z oknem na północ i podłogą. Stamtąd wychodzi się drzwiami na zawiasach do kuchni małej z kuchenką i kominem do góry wyciągniętym, z okienkiem małym na północ, bez podłogi i [z] drzwiami na zawiasach na północ. Wróciwszy się do sieni spostrzega się po lewej stronie drzwi w połowie otwierające się na zawiasach i prowadzą[ce] do stacji trzeci[ej] kwadratowe[j], z oknem na południe, z podłogą zupełnie zgnitą i ściany walące się. Z tego [pomieszczenia] wchodzi się do stacji małej, z oknem na zachód, podłogą zgnitą i ścianą walącą [się] jak w pierwszej stacji. Ten cały budynek zapewne śniegi zawała, bo nie tylko ściany są zbutwiałe, ale dach zupełnie pognity. Obok tego spostrzega się [areszt].

M. Areszt z trzema małymi stancyjkami w środku [...] ⁷³ wymurowanego budynku, z drzewa budowany i gontem pobity.

N. Karczma poniżej kancelarii. Budynek ten od zachodu na wschód, a na zachód frontem, murowany na glinie kamieniem z cegłą i dach gontem pobity. Wchodzi się z frontu, gdzie są wrota duże, w połowie otwierające [się] i przy nich drzwiczki z klamką. [Przez nie] wchodzi się do sieni obszernej, przez cały budynek się ciągnącej, z jednej i drugiej strony [ze] żłobami z drabinami opatrzonej⁷⁴. Z tej [sieni] wchodzi się do stacji szynkowej, kwadratowej, z trzema oknami pojedynczymi po sześć szyb mający[mi], bez podłogi i z powałą zgnitą. Z tej [stacji] wchodzi się do komórki małej, ciemnej, o jednym okienku, w której się daje spostrzec walenie się powały. Wyszedszy stamtąd na powrót do sieni dają się spostrzec drzwi przeciwnie, prowadzące do stacji gościnnych. Pierwsza jest na południe wzdłuż, z podłogą, dwoma małymi oknami. Z tej wchodzi się drzwiami do bocznej stacji drugiej, która jest zaopatrzona podłogą, jednym oknem małym na południe. Z tego wychodzi się do sieni, a zaraz przy tej spotyka się drzwi do stacji trzeciej, małej, o jednym oknie na południe, bez podłogi, lecz powałą nakrytą [z] jodłowymi tarcicami.

O. Karczma, tak zwana powyż[ej] kościoła. Budynek ten jest od wschodu na zachód wzdłuż, frontem ku północy, murowany kamieniem i cegłą. Dach pokryty gontem. Wchodzi [się] z frontu popod ganek mały na czterech filarach, zmurowany, [z] drzwiami w połowie otwierającymi [się] do sieni małej, w której daje się widzieć schody wznoszące się w górę, a po lewej stronie drzwi w połowie się otwierające wprowadzają do stacji szynkowej. W tej daje się spostrzec kuchenka, piec kucharski i piec zimowy. Od frontu dwa okna równej wielkości, podługowatych po 20 szyb w sobie mające. Dalej drzwi z jodłowego drzewa, w połowie

⁷² Sionka – mała sień.

⁷³ Wyraz nieczytelny.

⁷⁴ W źródle błędnie: „opatrzonych”.

otwierające się do stacji drugiej, w której widzieć się daje jedno okno i 20 szyb małych [nań] składające [się]. Powróciwszy nazad do sieni spotykają się drzwi wprost przeciwległe do stacji gościnnej małej. Z tej wyszedłszy na powrót do sieni spotykają się drzwi spadnięte na ziemi, które prowadzą do piwniczki małej, kwadratowej. Wyszedłszy na powrót stamtąd spotykają się zaraz drzwi do sieni dosyć obszernej. Długie jak budynek na jednej stronie od południa są żłoby z drabinami. Dalej ku zachodowi przy wrotach dają się widzieć drzwi i prowadzą [one] do stacji drugiej gościnnej, w której jest podłoga i powała, jedno okno i 20 szyb małych podługowatych i piec zimowy ceglany.

P. Karczma niżej kościoła. Budynek ten jest budowany z drzewa jodłowego, oprawnego, w węg[i]eł zbudowany. Dach słomą pokryty z wypustem, co stanowi podsień. Tą idzie się wrot[ami] z drzewa jodłowego na czopach drewnianych do sieni, w której nie widzieć się daje ani podłogi, ani powały, tylko na lewej stronie dają się widzieć drzwi z jodłowego drzewa proste, pojedyncze, które prowadzą do stacji szynkowej, która jest położona na zachód wzdłuż tej. [Ma] jedno okno na południe małe. Z tej prowadzą drzwi do stacji drugiej małej podłużnej, w której widać walenie się ściany. A tak ten cały budynek jest bardzo skłonny do zawalenia się. Wróciwszy na powrót do dworca jest w prostej dyrekcji⁷⁵ domu mieszkalnego od wschodu budynek [kuchni].

R. Kuchnia murowana, gontem pokryta. Wchodząc do sieni drzwiami pojedynczymi na hakach i zawiasach żelaznych są po lewej stronie dwie stancje. Do każdej z osobna prowadzą drzwi na hakach żelaznych z zamkiem. Przy pierwszej stancji przy drugich drzwiach tylko klamka. Jeden piec obydwie stancje ogrzewa. W stancji pierwszej jest okno jedno na południe, a [w] drugiej⁷⁶ na zachód. Po prawej stronie z sieni prowadzą drzwi pojedyncze do kuchni, w której jedno okno na południe, [a] drugie na wschód. Z tej idzie się do drugiej stancji, w której jest jedno okno na północ. We wszystkich tych stancjach są powały i podłogi, a pod tą kuchnią dwie piwnice. Obok tejże kuchni na wschód jest [oranżeria].

S. Oranżeria na południe [ma] 6 dużych okien szklanych, z powałą, gontem pobita. Wchód do niej drzwiami od północy. Obok z strony wschodniej umieszczone prewety⁷⁷. Na przeciw oranżerii jest [studnia].

T. Studnia ocembrowana za pomocą wała, do którego sznur przymocowany, z wiadrem okutym, woda wyciąga się.

Na folwarku Grudeczna w[e] wsi Wysoka

U. Dom mieszkalny na wzgórkę położony jest [od] wschodu na zachód wzdłuż, frontem na południe. Jest z drzewa jodłowego obrobionego, w węg[i]eł zbudowany,

⁷⁵ Tu: kierunek.

⁷⁶ Następnie błędnie powtórzone słowa: „na zachód”.

⁷⁷ Prewet – ubikacja.

dach gontem pokryty, na którym murowany, rozsypany komin się wznosi. Wchodzi się frontem, czyli ze strony południowej drzwiami jodłowymi na czopach drewnianych z zaporą drewnianą do sieni pierwszej na południe położonej, bez podłogi. W środku ściany od wschodu biegnie murowany komin, obok którego znajdują się drzwi jodłowe jednostalne na dwóch zawiasach żelaznych z klamką ze skoblem i haczykiem wewnątrz, a te prowadzą do stacji gliną polepioną, bez podłogi, z dwoma oknami na południe i wschód. Przy drzwiach jest komin murowany. Przy nim piec piekarski i moskiewski⁷⁸, w którym się ze stacji pali. W ścianie południowej znajdują się drugie drzwi, które prowadzą do drugiej sieni, do której się wchodzi drzwiami jodłowymi, a z tej w stronie zachodniej spotyka się drzwi jodłowe, pojedyncze, którymi wchodzi się do stacji bez podłogi, o jednym oknie od południa, a drugim ku zachodowi⁷⁹. Z tej [stacji] wchodzi się do alkierza⁸⁰, w którym znajduje się okno jedno od północy. Z tej wchodzi się do spiżarki bardzo małej, kwadratowej. Budynek wyż[ej] opisany jest bardzo stary, do zawalenia się skłonny.

W. Stajnie. Budynek ten jest położony od północy do południa wzdłuż, frontem na wschód. Jest z drzewa jodłowego obrobionego, w węgl[ie] zbudowany, dachem słomianym pokryty. Wchodzi się do niego z strony północnej w środku znajdującymi się drzwiami pojedynczymi jodłowymi na czopach drewnianych. Naprzód [wchodzi się] do stajni bydłowej, obszernej, na południe podłużnej, kawałeczek wydylowanej, z powałą na sześciu belkach z łupanego drzewa jodłowego ułożoną, gdzie znajduje się żłób z drabiną jedną. Z tej [stajni bydłowej] wchodzi się do stajni końskiej z drzwiami w środku jodłowymi, dobrze wydylowaną z drzewa jodłowego, [mającej] powałą na trzech belkach. Z tej [stajni] idzie się drzwiami na dwór ku wschodowi, zaś drugie drzwi prowadzą do obrocarni kwadratowej, wydylowanej jodłowymi drzewem i takim drzewem ułożoną [została jej] powała na dwóch belkach. Z tej [obrocarni] jedne drzwi wyprowadzają na dwór, drugie wprowadzają do wozowni obszernej, kwadratowej, w której 1 pług, 4 bron[y]⁸¹ i wóz jeden kuty znajduje się. [Wozownia ta] bez podłogi, lecz [z] powałą z drzewa jodłowego na trzech belkach położoną. Z tej wychodzą drzwi podwójne z jodłowego drzewa na czterech czopach drewnianych, z rzecion[d]zem⁸² i dwoma skoblami do zamykania kłódką. Budynek ten jest już stary, wielkiej reparacji wymagający.

Y. Owczarnia murowana kamieniem. Budynek ten [wzniesiony jest] od wschodu na zachód wzdłuż, frontem na południe. Jest gontem dach pobity ze strony

⁷⁸ Piec moskiewski – rodzaj pieca typu kanałowego, posiadający zasuwę dymnikową, skonstruowany tak, aby ogień stopniowo oddalał się od komory paleniskowej, zaś dym wykorzystywano do celów grzewczych. J. Szewczyk, *Piece wschodniej Europy jako fenomen architektoniczny i kulturowy na podstawie dawnej literatury anglojęzycznej*, Białystok 2012, s. 25, 39–40.

⁷⁹ W źródle błędnie: „ku zachodu”.

⁸⁰ Alkierz – niewielki pokój służący jako sypialnia.

⁸¹ Brona – narzędzie rolnicze w formie kraty z kolcami, służące do spulchniania i oczyszczania gleby.

⁸² Wrzeciędz – rodzaj dawnego urządzenia do zamykania bramy.

południowej. Ma dwoje drzwi pojedynczy[ch], w połowie przeciętych, na zawiasach i czopach żelaznych, a ze strony zachodniej ma także podwójne drzwi, którymi wchodzi się do tegoż budynku. Zewnątrz jest biały, ma od południa okien 10 niewielkich i ze strony północnej tyleż samo, a ze wschodu 4 i [z] zachodu tyleż samo. Jest powała z tarcic ułożona na 24 belkach. Wychodząc z tego budynku spotyka się ze strony południowej drzwi do piwnicy murowanej, sklepionej na wschód, podłużnej, z okienkiem na wschód, do której się jeden schód schodzi, tam wszedłszy spotyka się drzwi drugie, dobre, okute jak pierwsze do piwnicy drugiej, murowanej, sklepionej, na wschód podłużnej, dosyć obszernej, kratą z oknami niewielkimi ku wschodowi opatrzonej. Ze strony wschodniej stoi [spichlerz].

Z. Spichlerz. Budynek ten położony od północy na południe wzdłuż, frontem na wschód. Jest z drzewa jodłowego obrobionego węg[i]eł zbudowany na podmurowaniu, dachem gontowym pokryty. Od wschodu w środku znajdują się drzwi pojedyncze, jodłowe, okute dobrze i z zamkiem i skublicą⁸³ opatrzone. Wewnątrz podłoga z tarcic jodłowych i pięć sąsieków z tarcic na zboże zbudowane. Także i powała ułożona z jodłowych tarcic na sześć[iu] belkach. Budynek ten jest stary i wymaga reparacji.

A.a. Gumna. Od południa na północ wzdłuż frontem na wschód [są] położone, gdzie ze strony zachodniej jest dobudowany budynek na kierat do maszyny młocarni. Te są z drzewa jodłowego obrobionego zbudowane. W środku od wschodu znajdują się drzwi duże, którymi się do boiska wchodzi. Te [drzwi] są z tarcic jodłowych. W połowie otwierają się. Wszedłszy nimi spostrzega się obszerne na północ podłużne boisko. [Na] wprost obydwóch drzwi frontowych drugie naprzeciw, a za tymi dwoma drzwiami, które są jednakże zakładające się oprócz pierwszych na drogi wewnątrz. Po obu stronach znajdują się sąsieki na zboże snopowe. Maszyna do młócenia zboża w samym środku boiska jest prosta, drewniana, za pomocą koni ciągnących w ruch [wprowadzane są] koła, wymłaca się [tym sposobem] zboże. Budynek ten jest stary i spodem podwalina zupełnie zgnita, przeto wielkiej reparacji potrzebuje.

B.b. Karczma. Budynek ten położony jest od południa na północ wzdłuż, frontem na wschód, [wykonany] z drzewa jodłowego już przebutwiałego, obrobione w węg[i]eł zbudowany. Dach słomą pokryty. Wewnątrz znajdują się dwie stancje mieszkalne, a jedna szynkownia bez podłogi z dwoma oknami na front od południa. Ten budynek jest stary i reparacji potrzebuje.

C.c. Młyn zaraz z początku tej wsi, który od zachodu na wschód położony, frontem na południe, z jodłowego drzewa obrobionego już zbutwiałego budowany. Wchodzi się do tegoż [młyna] frontem drzwiami jodłowymi na czopach drewnianych do sieni, w której daje się spostrzec przeciwległe drzwi jodłowe na czopach drewnianych do stacyjki małej, dyłowanej, bez powały. Wyszedłszy z tej [stancji] na prawej ręce są drzwi z jodłowych tarcic na zawiasach i hakach okute

⁸³ Skublica – rodzaj narzędzia składającego się ze stalowego haka i drewnianej rękojeści.

z klamką do stacji, która leży na wschód podłużną [stroną]. Tam daje się spostrzec okno małe ku wschodowi, takie samo od południa, komin murowany, ciągnący na dach gontem pobity. Przy nim piec piekarski murowany i piec zimowy i drzwi do stacji drugiej. Tak [samo] bez podłogi, jak pierwsza, powałą z tarcic jodłowych na całym pomieszkaniu ułożoną, z oknem jednym od północy. Wszedłszy do sieni dają się spostrzec drzwi z jodłowych tarcic nieokute do młynicy⁸⁴. W tej [młynicy] podłoga ułożona do skrzyń, do których z zboża koszem mąka spada. Wyżej po schodach idzie się do koszów, a tak za pomocą wody, jeżeli jest spadająca na dwa koła, dwoma kamie[nia]mi mleć się daje. Budynek ten jest stary. Woda zaś ze wsiowej małej rzeczki⁸⁵ na koła spada i tedy można mleć, jak wody deszczowe z góry przybędą.

Na folwarku Golcówka

D.d. Dom mieszkalny położony jest od wschodu na zachód wzdłuż, frontem na południe, jest z drzewa jodłowego zbudowany. Dach słomą pokryty, na którym murowany komin wyciągnięty. Wchodzi się z frontu, czyli strony południowej drzwiami jodłowymi na czopach drewnianych do sieni na północ, bez podłogi i powały, [z] drzwiami na przestrzał w środku sieni. Znajduje się [tu] komin murowany. Przy tym spostrzega się drzwi na ziemi prowadzące do piwnicy, do której drugie drzwi niżej dają się widzieć okute na zawiasach i hakach żelaznych. W środku daje się widzieć duża murowana piwnica z okienkiem. Wszedłszy stamtąd spostrzega się drzwi z klamką, które prowadzą do stacji białej, na wschód podłużnej z podłogą i powałą na czterech belkach ułożoną, lecz zbutwiałą, jednym oknem na północ, a drugim na wschód, z piecem piekarskim i zimowym. Z tej [stacji] wchodzi się drzwiami prostymi do stacji drugiej, małej, białej, od wschodu na zachód z taką samą podłogą i powałą, z oknem jednym na wschód, a drugim na południe, z piecem wspólnym z pierwszą stacją. Ten cały budynek nie jest już więcej do reperowania.

E.e. Gorzelnia⁸⁶ od północy na południe wzdłuż, frontem na wschód położona, murowana z kamieni i cegieł, dach gontem pokryty. Wchodzi się [do niej] ze strony frontowej drzwiami podwójnymi farbowanymi [barwami] czerwonymi do sieni bez podłogi, sklepioną, z której widać jedne drzwi do północy, drugie do południa, a trzecie do zachodu. Spostrzega się także kapę nad piecem do palenia pod kotłem. Wchodzi się pierwszymi drzwiami do stacji z posadzką z cegły ułożoną, z oknem jednym dużym na północ, a drugie na wschód takie samo. [Stacja] sklepiona, na lewej stronie stoi piec piekarski i zimowy. Wszedłszy stamtąd idzie się

⁸⁴ Młynica – budynek mieszczący młyn.

⁸⁵ Odniesienie do rzeczki biegnącej przez wieś Wysoką Strzyżowską, współcześnie nazywana Kopytko.

⁸⁶ Gorzelnia w 1912 r. została przeniesiona przez hr. Michałowskiego do Dobrzechowa. T. Szetela, *op. cit.*, s. 204.

do aparatu. Od północy do południa wzdłuż wschodu [ma on] dwa duże okna. Od zachodu przy ścianie [stoi] maszyna Rościszewskiego⁸⁷, kocioł podłużny, żelazny, dwa kotły miedziane, wygrzewacz luterbehälter Maischwärmer⁸⁸ miedziany, dalej rurnica⁸⁹, w której wąż miedziany, dalej schody na górę do stacji fermentacyjnej. Tam podłoga i powała z tarcic jodłowych, dwa okna od wschodu, jedno od południa. Powróciwszy do aparatu, dają się spostrzec drzwi do magazynu. [Jest on] na podłuż ku południu położony, w którym [to magazynie] posadzka z cegły już zrujnowana, [ponadto] dwa okna małe od południa i drugie drzwi od wschodu, którymi się rufy wtaczają. W magazynie daje się spostrzec 6 ruf dębowych w obręczach drewnianych. Powróciwszy do aparatu dają się widzie[ć] drzwi do małego magazynku, który w środku, a pomiędzy aparatem i magazynem leży, sklepiony, posadzka z cegły. [Ma on] jedno okienko do wielkiego magazynu z kratą. Wyszedłszy stamtąd zaraz obok spotykają się drzwi do płukarni, która leży na północ z aparatem. Wzdłuż [pomieszczenia] powała drewniana [z] posadzką kamienną, kadź okrągła, w której się kartofle płuczą. Tam ku południu spotykają się drzwi do magazynu kartoflanego. Ten od południa wzdłuż leży, ma dwie dziury do wsypania kartofli, które z ładowanymi okiennicami dobrze okutymi się zamykają. Wyszedłszy stamtąd spotykają się schody, którymi się idzie na górę do stacji na schowanie mąki przeznaczonej. [Znajduje się ona] na samym strychu. Tam [też] posadzka [wykonana] z cegieł, w środku [zaś] komin stoi. Wróciwszy do sieni dają się widzieć drzwi od zachodu do [...] ⁹⁰, która od południa na północ wzdłuż frontem na zachód położona, powała z tarcic na czterech belkach położona, posadzka kamienna. Dwa okna ku zachodowi, jedno ku północy. Kadź zalewowa drewniana, w jarzmach drewnianych. Wyszedłszy stamtąd prowadzą schody do góry, do pomieszczenia gorzelnika. Wchodząc na prawo drzwi pojedyncze z jodłowych tarcic okute. Stacja z podłogą ułożoną z tarcic i powałą na sześciu belkach położoną, z jednym oknem od północy i dwoma od wschodu półokrągł[ymi], z piecem zimowym, który zarazem drugą stację ogrzewa [oraz] piecem piekarskim. Z tej wchodzi się do stacji drugiej z oknem jednym od wschodu, a drugim małym do aparatu z podłogą z tarcic i powałą ułożoną. Wyszedłszy stamtąd dają się widzi[e]ć naprzeciw drzwi, które prowadzą do kuchni,

⁸⁷ Aparat Rościszewskiego – urządzenie składające się z dwóch kotłów i deflegmatora, wykorzystywane w gorzelnictwie i działające na parę wodną, obok aparatu Galla zaliczane do jednego z najpopularniejszych w połowie XIX w. na terenie Galicji. A. Kasperowski, *Rozbiór aparatów gorzelnianych, przy tym nauka gorznelni parowych drewnianych*, t. 1, Lwów 1836, s. 34; B. Socha, *Rzecz o gorzelnictwie*, „Przegląd Powszechny” 1859, nr 19, s. 2–3.

⁸⁸ Rodzaj podgrzewacza zacieru. K. Stadtmüller, K. Stadtmüller, *Słownik techniczny opracowany przy współudziale zawodowców oraz przy użyciu materiału do „Słownika Inżynierskiego” Polskiego Towarzystwa Politechnicznego we Lwowie. Zestawiony na podstawie części niemiecko-polskiej, przejrzonej przez Komisję Języka Polskiego Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie*, t. 1, Poznań 1936, s. 56.

⁸⁹ Rurnica – naczynie napełnione zimną wodą, służące do chłodzenia rur destylacyjnych. E. Horyń, *Kilka ciekawych nazw naczyń z Księgi sądowej Uszwi dla wsi Zawady (1619–1788)*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis” 2008, t. 51, s. 90.

⁹⁰ Wyraz nieczytelny.

czy piekarni, od południa na północ wzdłuż położonej. W tej angielska kuchnia, posadzka z cegły ułożona, a powała z jodłowych tarcic na sześciu belkach. Wyszedszy z gorzelnii daje się widzi[e]ć wprost [stajnia].

F.f. Stajnia od północy na południe wzdłuż, a frontem ku zachodowi położona, murowana z kamieni i cegieł. Dach gontem pobity. Wchodzi się z frontu, to jest od zachodniej strony. Jest podłoga wydylowana i powała ułożona okrajkami jodłowymi, osiem żłobów i tyleż drabin. Środkiem idąc ku północy prowadzą drzwi do braźnika⁹¹. Ten budynek jest ku zachodowi wzdłuż położony i mieści w sobie cztery kadzie na brachę już zbutwiałe i stamtąd wyprowadzają drzwi ku zachodowi. Wychodząc daje się spostrzec [gumna].

G.g. Gumna. Budynek ten jest położony od wschodu na zachód wzdłuż, frontem na północ. Jest z drzewa jodłowego obrobionego jedna czwarta część, a trzy części z drzewa przeżynanego postawiony. Dach słomą kalenicą⁹² pokryty. Wchodzi się z frontu drzwiczkami małymi jodłowymi na czopach drewnianych ze skoblicą zaopatrzon[ymi] na boisko obszerne, wzdłuż ku zachodowi położone. Od połowy tegoż przedzielone są sąsiedki na zboże snopowe. Dalej ku zachodowi spotykają się drzwi do spichlerza, który w węgiel na zachód umieszczony. Wchodzi się do niego z boiska drzwiami jodłowymi na zawiasach i hakach okutych. W środku znajduje się pięć sąsiedków małych z tarcic jodłowych zbudowanych na zboże. Ten budynek niedawny, lecz skantowany⁹³, wymagający reperacji. Wyszedszy z zagrodzenia folwarku daje się widzieć opodal [karczma].

H.h. Karczma. Budynek ten od wschodu na zachód wzdłuż, frontem na północ jest [położony], z drzewa jodłowego obrobionego zbudowany. Dach gontem pokryty, nad którym wznosi się komin murowany. Wchodzi się do tego [budynku] frontem od północy do sieni bez podłogi i powały. Spostrzega się wprost drzwi małe do stajenki małej z drzewa⁹⁴ jodłowego dyłowaną i powałą z drzewa opatrzoną. Wyszedszy stamtąd spotykają się drzwi na zawiasach i hakach do stacji szynkowej, bardziej⁹⁵, w której daje się widzi[e]ć dwa okna od północy, a jedno od wschodu. Przy drzwiach [znajduje się] piec piekarski, murowany, obok [zaś] zimowy. [Pomieszczenie] bez podłogi. Z tej stacji wchodzi się do drugiej stacji mieszkalnej, małej, o jednym oknie na wschód, bez podłogi. Z tej prowadzą drzwi na czopach do komórki małej, która [na] trzy łokcie kwadratowa, bez podłogi, [z] powałą z tarcic ułożoną. Budynek ten jest w stanie nienajgorszym.

I.i. Cegielnia, czyli szopka do suszenia cegieł. Ta stoi na 12 słupach, dach gontem pokryty, obok teje wid[zi]eć się daje [piec murowany].

K.k. Piec murowany w środku, na słupach drewnianych, dach gontem pokryty, w którym cegły wypalają się.

⁹¹ Braźnik – tu: miejsce składu wywaru gorzelnianego.

⁹² Kalenica – górna krawędź w miejscu przecięcia się dwóch połaci dachowych.

⁹³ Skantowany – tu: przechylony.

⁹⁴ Następnie błędnie powtórzono: „z drzewa”.

⁹⁵ W źródle: „więcej”.

Folwark Michałówka

L.l. Dom mieszkalny. Położony jest od południa na północ wzdłuż, frontem na wschód. Jest z drzewa jodłowego obrobionego, już mocno zbutwiałego zbudowany. Dachem słomianym pokryty, a okapy dwa szare gontem pobite, na których komin murowany wznosi się. Wchodzi się z frontu od wschodu drzwiami jodłowymi, na czopach drewnianych najprzód do sieni bez podłogi, lecz powałą opatrzoną z tarcic. W środku w ścianie północnej biegnie komin murowany z dużymi czeluszciami⁹⁶ do pieca zimowego. Obok znajdują się drzwi na hakach okute z klamką do stancji białej na zachód, z podłogą z tarcic i takąż powałą na pięciu belkach ułożoną, z jednym oknem na północ, a drugim na wschód. Po lewej stronie od wschodu stoi komin murowany z framugą, na dole piecem zimowym. Z tej [stancji] wchodzi się drzwiami do stancji drugiej małej, białej, od południa na zachód, z powałą i podłogą i oknem jednym jak w pierwszej [stancji]. Z tej prowadzą drzwi do spiżarki małej, kwadratowej, podłogą i powałą opatrzoną. Naprzeciw prowadzą drzwi z klamką do stancji trzeciej małej na południe, o jednym oknie na wschód, [znajduje się w niej ponadto] piec lepiony, piekarski, duży, który ogrzewa [budynek?]. Wyszedłszy stamtąd dają się widzi[e]ć drzwi do kuchni. Ta leży na południe, bez podłogi, opatrzona powałą, o jednym oknie na południe. Po lewej stronie stoi piec piekarski murowany i kuchnia do gotowania. Ten budynek jest stary i do zawalenia się skłonny.

Ł.ł. Gumna, od południa na północ wzdłuż, frontem na zachód położone, które mają wrota w połowie otwierające [się] czworo, dwa od wschodu, a dwa od zachodu. Od wschodu budynek ten jest z drzewa zbudowany, zbutwiały. Ma dwoje sąsieków na zboże snopowe. Ten budynek jest stary i skłonny do zawalenia się.

M.m. Gumna z stajnią razem i spichlerzem, od wschodu na zachód wzdłuż, frontem na południe położony. Wchodzi się drzwiami w połowie zawartymi z jodłowych tarcic na czopach drewnianych, na kłódkę do zamykania. Na boisku mały sąsiek od wschodu na zboże snopowe, a z strony zachodniej drzwi prowadzą do stajenki, która od południa na zachód wzdłuż, wydylowana drzewem, powała na trzech belkach z tarcic ułożona, z trzema żłob[ami] i tyl[om]aż drabin[ami]. Wyszedłszy stamtąd od zachodu prowadzą drzwi do spichlerza. Idąc po schodach na ganeczek wchodzi się drzwiami na zawiasach i hakach okutymi do środka. Podłoga z tarcic ułożona, lecz powała tylko drążkami ułożona. Ten budynek jest stary i wielkiej reparacji potrzebuje.

N.n. Karczma. Budynek ten jest od wschodu na zachód wzdłuż, frontem na południe. Jest z drzewa jodłowego zbudowany. Dach gontem pokryty i komin murowany na dach wyciągnięty. Wchodzi się z frontu drzwiami na czopach drewnianych do sieni bez podłogi i powały. Z tej wchodzi się do stancji bez podłogi, z powałą opatrzoną dwoma oknami od wschodu i północy. Z tej wchodzi się [do] stancji drugiej na zachód, o jednym oknie, bez podłogi, powała z tarcic ułożona.

⁹⁶ Czeluść – tu: otwór.

Piec zimowy obie stancje ogrzewa. Z tej prowadzą drzwi pojedyncze do komórki małej, podłogą z jodłowego drzewa i taką powałą o jednym małym okienku. Stamtąd wróciwszy do sieni nazad spotykają się małe drzwi do stancyjki małej, z podłogą i powałą z drzewa ułożoną. Ten budynek jest w dobrym stanie.

O.o. Tartak stoi na sześciu słupach wiązanych, bez ściany i podłogi. Pokryty gontem. Wewnątrz urządzony na jedną piłę, którą za pomocą jednego koła spadająca [...] ⁹⁷ z wierzchu obraca.

Folwark Stodolina

P.p. Dom mieszkalny położony od wschodu na zachód, frontem na północ. Jest murowany z kamienia i cegły, dach gontem pokryty. Wchodzi się z frontu drzwiami do sieni walącej się i wchodzi się z tej po prawej stronie do kuchni bez podłogi. Powąła [jej] na trzech belkach z tarcic ułożona. Po prawej stronie stoi komin murowany i piec piekarski. Z tej [kuchni] wchodzi się drzwiami na hakach i zawiasach z klamką do stancji kwadratowej bez podłogi. [Są w niej] dwa okna wybite i zgnite. Na północ powała z drzewa ułożona w tej stancji, jest [również] piec zimowy, a z tej [stancji] prowadzą drzwi na zawiasach i hakach okute z klamką do stancji drugiej, bez podłogi. Powąła [jej] na dwóch belkach ułożona. Okno jedno na północ, a drugie na zachód. Powróciwszy do kuchni prowadzą [z niej] jedne drzwi do spiżarki, która [jest] bez podłogi, powała zaś ułożona na jednej belce ⁹⁸. Ten budynek zawalić się musi.

R.r. Spichlerz od południa na zachód, frontem na zachód, z drzewa jodłowego w węg[i]eł zbudowany. Wchodzi [się] od frontu drzwiami z tarcic, okut[y]mi hakami i zawiasami [oraz z] zamkiem francuskim, na dwa klucze zamyka[ją] się. W środku podłoga zbutwiała, sześć sąsieków z tarcic na zboże. Ten budynek jest słomą pokryty zbutwiałą, który nie może już [dalej] służyć.

S.s. Stajnia, czyli oweczarnia, od południa na północ wzdłuż, frontem od wschodu, murowana kamieniem i cegłą, nieskończona tynkowaniem ani wewnątrz, ani zewnątrz, bez podłogi i powały, dach gontem pokryty. W tej [stajni] jest żłobów cztery i tyleż drabin. Od północy w rogu prowadzą drzwi do wozowni. Ta wozownia ma podłogę i drzwi z tarcic w połowie otwierających [się] dwoje.

T.t. Stajnia druga od wschodu na zachód wzdłuż, od południa frontem, z jodłowego drzewa w węg[i]eł zbudowana, dach słomą posyty, kalenica obita gontem. Wchodzi się z frontu drzwiami z tarcic jodłowych na czopach drewnianych bez okucia. W środku jest wydylowana drzewem, powała na sześciu słupach z takiego samego drzewa ułożona. Są ⁹⁹ i drugie drzwi z frontu, które prowadzą do obrocarni na północ małej, wydylowanej i powałą na jednej belce ¹⁰⁰ ułożoną.

⁹⁷ Brak słowa w źródle.

⁹⁸ W źródle: „na jednym belku”.

⁹⁹ W źródle: „jest”.

¹⁰⁰ W źródle: „na jednym belku”.

U.u. Gumna od południa na północ, frontem na wschód położone, z drzewa jodłowego w węg[i]eł zbudowane. Od frontu znajdują się dwoje drzwi, czyli wrót, w których zwykły wchód. Zamykają się na kłódkę. [Drzwi te zamocowane są] na czopach drewnianych, w połowie się otwierają. Wszedłszy do środka znajduje się boisko i przeciwległe wrota po obydwóch stronach. Sąsiedzi zabudowane na zboże snopowe.

W.w. Brogów¹⁰¹ cztery o czterech brożynach¹⁰², każdy w kształcie kwadratowym, z dachem słomianym pokryte.

X.x. Karczma. Budynek od wschodu na zachód wzdłuż, frontem na południe, jest murowany z kamienia i cegły, dach gontem pobity, nad którym wznosi się komin murowany na dach. Wchodzi się z frontu drzwiami okutymi i z klamką do sieni, w której daje się naprzeciw spostrzec piwnica murowana o jednych drzwiach okutych. Do środka przy ścianie na prawo daje się widzieć komin murowany, obok tego prowadzą drzwi okute do stancji szynkowej, bez podłogi, [z] dwoma oknami, [z których] jedno na północ, a drugie na wschód. Z tej [stancji] prowadzą drzwi do stancji drugiej od zachodu, z posadzką ceglana, z jednym oknem na wschód, z powałą z tarcic ułożoną na sześciu belkach. [Stancja ta jest] z piecem zimowym, który obydwie stancje ogrzewa. Wszedłszy do sieni, gdzie się dają spostrzec drugie wrota w połowie zamykane. Ten budynek jest w dobrym stanie.

W[e] wsi Oparówka

Z.z. Karczma. Budynek ten stoi od południa na zachód wzdłuż, frontem na wschód. Jest z drzewa jodłowego zbudowany. Dach gontem pobity. Wchodzi się do tegoż frontem z drzwiami prostymi, pojedynczymi do sieni, która jest bez podłogi i powały, a w kącie daje się widzieć stajenka mała w rogu przebudowana. Obok tej [stajenki] wiodą drzwi proste pojedyncze do stancji szynkowej, która jest bez podłogi, a [z] powałą z tarcic na czterech belkach ułożoną. Z tej idzie się do stancji drugiej, która jest dosyć szczupła z jednym oknem, bez podłogi i [z] piecem zimowym, zaś [z] powałą na dwóch belkach z tarcic ułożoną. Z tej [stancji] okazują drzwi pojedyncze z [...] ¹⁰³ do komórki małej bez podłogi, a [z] powałą z tarcic jodłowych ułożoną. Ten budynek jest w nienajlepszym stanie.

Prawo prezenty parochów¹⁰⁴

Dziedzic[e] dóbr Dobrzechów z przyległościami Wysokiej i Oparówki posiadają prawo prezentowania parochów z parafii Kościoła obrządku

¹⁰¹ Bróg – stóg siana bądź zboża przykryty zadaszeniem.

¹⁰² Brożyna – tyczka zatknięta w środku brogu.

¹⁰³ Wyraz nieczytelny.

¹⁰⁴ Parochus – łac.: proboszcz.

rzymsko-katolickiego w Dobrzechowie¹⁰⁵. Co do Oparówki, w tej jest tylko wikaria, czyli kapelania gr[eco]-kat[olickiego] obrządku¹⁰⁶. Ciężary więc kościelne z tego tytułu wpływające [dziedzice] ponoszą dając Kościołowi meszne¹⁰⁷ w naturze, drzewa do opału i konkurują do utrzymywania i reparacji kościoła i budynków plebańskich.

Opisanie ogrodów

Ogród tylko w Dobrzechowie jest założony, w pośrodku którego dwór postawiony. Lubo ten ogród nazwę fruktowego¹⁰⁸ nosi, to jest [w nim] bardzo mało [...]¹⁰⁹ drzew fruktowych, gdyż ogród rzeczony jest założony w formie angielskiego ogrodu¹¹⁰ i ma najwięcej krzewów i drzew dzikich, zatem mało przynosi intraty¹¹¹. W innych folwarkach do tego państwa należących nigdzie ogród nie exestuje¹¹².

Opisanie gruntów ornych

Podług metryk urbarialnych wynosi rozległość gruntów ornych dworskich w Dobrzechowie 229 morgów, 1402 sążni, [w] Wysokiej z wszystkimi folwarkami 571 morgów, 1597 sążni, [zaś] w Oparówce 6 morgów, 7 sążni. Razem ornych gruntów 807 morgów, 1406 sążni. Co do gruntów w folwarku w Dobrzechowie, z tych $\frac{1}{3}$ noszą nazwę rędziny¹¹³ i mają glebę urodzajną, podlegającą prawie corocznie wylewowi z rzeki Wisłok¹¹⁴ od strony północnej. Za dworem $\frac{2}{3}$ gruntów mają ziemię glinkową, średnio urodzajną. Co do wsi Wysokiej, to tylko folwark Grudeczna graniczący z Dobrzechowem ma nieco ziemi rędzinnej, a góra poza Wisłokiem

¹⁰⁵ Parafia pw. św. Stanisława w Dobrzechowie w XIX w. obejmowała zasięgiem wsie: Dobrzechów, Grodzisko, Kalembina, Kożuchów, Kozłówek (Kozłów), Markuszowa, część Różanki, Tułkowice, Wysoką oraz Zawadkę. Od czasów średniowiecznych prawo prezenty należało do cystersów koprzywnickich. Pod koniec XVIII w. wraz z pozyskaniem Dobrzechowa uprawnienie to przeszło na Ignacego Skrzyńskiego, następnie Franciszka Ksawerego Skrzyńskiego oraz Andrzeja Edwarda Koźmiana. *Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis dioeceseos Ritus Latini Premisliensis pro anno Domini 1853*, Premisliae 1853, s. 77.

¹⁰⁶ Do cerkwi pw. Narodzenia NMP uczęszczali wierni zamieszkujący Dobrzechów, Jazową, Kozłówek, Oparówkę, Strzyżów oraz Wysoką. W czasie sporządzenia publikowanego inwentarza prawo prezenty należało do Andrzeja Edwarda Koźmiana. *Schematismus universi cleri graeci ritus catholicorum dioeceseos Premisliensis pro anno Domini 1855*, Premisliae 1855, s. 145.

¹⁰⁷ Meszne – rodzaj dochodu duchowieństwa związany z obowiązkiem odprawiania mszy św.

¹⁰⁸ Fruktowy – owocowy.

¹⁰⁹ W źródle błędnie powtórzono słowo: „jest”.

¹¹⁰ Ogród angielski – rodzaj swobodnego ogrodu, zyskujący na popularności od XVIII w.

¹¹¹ Intrata – dochód.

¹¹² Exestować – spolszczona forma łacińskiego słowa *existere*, istnieć.

¹¹³ Rędzina – rodzaj gleby powstałej ze skał wapiennych.

¹¹⁴ Wisłok – rzeka wypływająca ze szczytu Wielki Bukowiec w Beskidzie Niskim, lewy dopływ Sanu.

glinkowatą, reszta folwarków, jako to Golcówka, Michałówka i Stodolina mają po większej części gatunek ziemi sapowatej¹¹⁵, zimnej.

Opisanie łąk

Rozległość łąk wynosi podług arkuszy indywidualnych: w Dobrzechowie 57 morgów, 1541 sążni, w Wysokiej 52 morgów, 1094 sążni, [zaś] w Oparówce [...] ¹¹⁶. Łąki w Dobrzechowie położone ponad Wisłokiem wydają po części siano słodkie, po części kwaśne i podlegają corocznemu wylewowi. W Wysokiej [łąki] wydają siana kwaśnego, jak słodkiego i mniej na wylewy są wystawione.

Opisanie pastwisk

Rozległość[i] pastwisk podług arkuszy indywidualnych w Dobrzechowie wynoszą 9 morgów, 1563 sążni, w Wysokiej 96 morgów, 948 sążni, w Oparówce 1 morga, 1208 sążni, które w różnych kierunkach między gruntami i lasami się znajdują. Obejmują w sobie doły, pagórki i zarosty.

Opisanie lasów

W Dobrzechowie lasów nie ma. Podług arkuszy indywidualnych w Wysokiej [lasów] jest 310 morgów 1532 sążni, [zaś] w Oparówce jest 726 morgów 372 sążni. Te lasy są położone bardzo górzystego, w różnych częściach graniczą po największej części z wsiami obecni[e] Bonarówką¹¹⁷, Brzeżanką¹¹⁸, Węglówką¹¹⁹, Łękami¹²⁰, Łączkami¹²¹ i Pietruszą Wola¹²². Wymagają zatem kosztownego dozoru. Składają się całkiem prawie z drzewa jodłowego, miejscami tylko znajduje się młoda buczyna. Położenie lasów górzyste utrudnia sprzedaż lasową.

Remanenta fundi instructi¹²³

Wysiewy zwykłe roczne folwarku. [W] Dobrzechowie: żyta korców 30, pszenicy korców 70, jęczmienia korców 36, owsa korców 30, grochu korców 5, bobu korców

¹¹⁵ Gleba sapowata – rodzaj podmokłej, wilgotnej ziemi.

¹¹⁶ W źródle nie zapisano wielkości łąk w obrębie Oparówki.

¹¹⁷ Bonarówka – wówczas wieś w cyrkule jasielskim w Galicji.

¹¹⁸ Brzeżanka – wówczas wieś w cyrkule jasielskim w Galicji.

¹¹⁹ Węglówka – wówczas wieś w cyrkule jasielskim w Galicji.

¹²⁰ Łęki, obecnie Łęki Strzyżowskie – wówczas wieś w cyrkule jasielskim w Galicji.

¹²¹ Łączki, obecnie Łączki Jagiellońskie – wówczas wieś w cyrkule jasielskim w Galicji.

¹²² Pietrusza Wola – wówczas wieś w cyrkule jasielskim w Galicji.

¹²³ Łac.: zestawienia uposażeń posiadłości gruntowych.

16. W Folwarkach Wysockich: żyta korców 80, pszenicy korców 80, jęczmienia korców 30, owsa korców 110, grochu korców 6, bobu korców 12.

Pańszczyzna i daniny do 15 maja 1848 [r.] istniejące. W Dobrzechowie: dni pieszych rocznie 2990, dni ciągłych czterokonnnych 780, dni ciągłych dwukonnnych 1440, czynszu rocznie 18 fl[orenów] 41, owsa czynszu 31 kor[ców] 16 gar[n]cy, gęsi [...] ¹²⁴, kapłonów 32, kur 11, jaj [...] ¹²⁵. W Wysokiej: dni pieszych rocznie 15 496, dni ciągłych czterokonnnych 962, dni ciągłych dwukonnnych 780, czynszu [...] ¹²⁶, owsa osypu 19 korców 16 gar[n]cy, gęsi [...] ¹²⁷, kapłonów [...] ¹²⁸, kur [...] ¹²⁹, jaj [...] ¹³⁰.

Opisanie stawów i rzek

W Dobrzechowie. W ogrodzie są trzy sadzawki wodą jedynie źródłową napełnione do hodowania ryb dla braku wody przyplływającej niezdatne i jedynie dla upiększenia ogrodu służące. Środkiem pól dobrzechowskich płynie rzeka Wisłok, która nie tylko żadnych nie niesie korzyści, ale owszem niszczy ledwie nie co rok przez wylewy zbiory z pól po obu jej brzegach leżące.

[We] wsi Wysoki[ej]. Środkiem tej wsi płynie rzeka bez właściwej nazwy ¹³¹ i korzyści żadnej nieprzynosząca. Więcej rzek i stawów nie ma.

Opisanie propinacji

Dziedzic[e] dóbr Dobrzechowa z przyległościami Wysoka i Oparówka posiadają prawo produkowania i szynkowania wszelkich gatunków trunków okowity ¹³², lubo gorzelnia w wsi Wysokiej się znajduje. W tych latach dla nieurodzaju kartofli nie produkuje się. Wyszynk trunków na rzecz tutejszego skarbu pod własną kontrolą prowadzi się.

Opisanie jurysdykcji

Dobra Dobrzechów z przyległościami Wysoka i Oparówka stanowią same w sobie niezawisłe dominium. Interesy polityczne [prowadzone są] przez miejscowego mandatariusza i sędziego policyjnego, a sądowego przez przyłączenie się do

¹²⁴ Nie wpisano w źródle.

¹²⁵ Nie wpisano w źródle.

¹²⁶ Nie wpisano w źródle.

¹²⁷ Nie wpisano w źródle.

¹²⁸ Nie wpisano w źródle.

¹²⁹ Nie wpisano w źródle.

¹³⁰ Nie wpisano w źródle.

¹³¹ Współcześnie rzeczka ta nosi nazwę „Kopytko” i stanowi dopływ Wisłoka.

¹³² Okowita – rodzaj mocnego nieoczyszczonego alkoholu, surowy spirytus.

Ropczyckiego¹³³ Magistratu sprawowane bywają. Utrzymanie obydwóch tych jurysdykcji dawniej przez dziedziców ponoszone, teraz [jest] na Rząd Krajowy przesła, na co się z kasy pobiera 348 fl[orenów] rocznie.

Opisanie ludności i innych statystycznych wiadomości

Ludność tych dóbr wynosi w Dobrzechowie 529 dusz, w Wysokiej 1816 dusz, [zaś] w Oparówce 338 dusz. Wieś Dobrzeczków leży obok drogi cyrkularnej prowadzącej z Rzeszowa¹³⁴ do Fryszta¹³⁵. Wieś Wysoka i Oparówka leżą w stronie [południowej] ku Krosnu¹³⁶ poza Wisłokiem w górzystym położeniu. Mieszkańcy tych wszystkich trzech osad żyją z rolnictwa.

Ciężary, jakie te dobra ponoszą

A. Ciężary monarchiczne. W Dobrzechowie. Podatku gruntowego rocznie 181 fl[orenów] 34 h[alerze]. Podatku domowego 26 fl[orenów] 40 h[alerzy]. Podatku zarobkowego 4 fl[oreny]. Podatku dochodowego 54 fl[oreny] 20 h[alerzy]¹³⁷. W Wysokiej. Podatek gruntowy rocznie 298 fl[orenów] 47 h[alerzy]. Podatku domowego 8 fl[orenów]. Podatku zarobkowego 2 fl[oreny] 30 h[alerzy]. W Oparówce. Podatku gruntowego rocznego 23 fl[oreny] 32 h[alerze]. Podatku domowego 53 h[alerze]. Podatku zarobkowego 2 fl[oreny]. Suma 602 fl[oreny] 13 [h[alerzy]]. [B.] Ciężary kościelne. W Dobrzechowie. Proboszczowi dobrzechowskiemu mesznego rocznie: żyta korców 7, owsa korców 7. Proboszczowi dobrzechowskiemu na opał drzewa miękkiego 24 pólśażków¹³⁸. Kapelanii w Oparówce na opał drzewa [miękkiego] 13 pólśażków.

Podatek

Na utrzymanie drogi cyrkularnej 60 fl[orenów] 44 h[alerze].

Opisałem w Dobrzechowie dnia 29 listopada 1852 [r.]

Reitzenstein¹³⁹

c.k. komornik

¹³³ Ropczyce – wówczas miasto w cyrkule tarnowskim w Galicji.

¹³⁴ Rzeszów – wówczas miasto w cyrkule rzeszowskim w Galicji.

¹³⁵ Fryszak – wówczas miasto w cyrkule jasielskim w Galicji.

¹³⁶ Krosno – wówczas miasto w cyrkule jasielskim w Galicji.

¹³⁷ Poniżej wykreślono słowa: „Na utrzymanie drogi cyrkularnej”.

¹³⁸ Pólśażek – połowa sążnia sześciennego.

¹³⁹ Prawdopodobnie: Rudolph Reitzenstein, komornik sądowy zamieszkały w Grybowie w cyrkule nowosądeckim w Galicji. *Provinzial-Handbuch der Königreiche Galizien und Lodomerien für das Jahr 1852*, Lemberg b.d., s. 250.

Jako świadek
Ludwik Binau¹⁴⁰
Jako świadek
Wincenty Sikorski¹⁴¹

Bibliografia

Źródła archiwalne:

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (AGAD)
Zespół: Inwentarze Starostw (1/7/4)
sygn. 303, Inwentarz albo spisek budowana Dworu [w] Wysokiej.

Archiwum Narodowe w Krakowie (ANK)
Zespół: C.K. Sąd Szlachecki w Tarnowie (29/459)
sygn. succ. 770 [Akta spadkowe Franciszka Bogorii Skotnickiego].
sygn. succ. 2488 [Akta spadkowe Ignacego Skrzyńskiego i Teresy Skrzyńskiej z Finków].
sygn. succ. 5108 [Akta spadkowe Franciszka Ksawerego Skrzyńskiego].
sygn. succ. 6182 [Akta spadkowe Teofilii Koźmianowej ze Skrzyńskich].

Archiwum Państwowe w Lublinie
Zespół: Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej w Bychawce
sygn. 59, Księga roczna aktów religijno-cywilnych. Urodzenia, małżeństwa i zejścia parafii Bychawki z roku 1852.

Archiwum Państwowe w Przemyślu (APP)
Zespół: Archiwum Geodezyjne (56/126)
sygn. 0359M, Dorf Dobrzeczów in Galizien Jasloer Kreis.
sygn. 1810M, Dorf Wysoka in Galizien Jasloer Kreis.
sygn. 1196M, Dorf Oparówka in Galizien Jasloer Kreis.

Archiwum Państwowe w Rzeszowie (APRz)
Zespół: C.K. Sąd Obwodowy w Rzeszowie (56/18)
sygn. 42, Akta pertraktacji spadkowej po Romanie hr. Michałowskim właścicielu Dobrzeczowa.

Archiwum Parafii pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bożego Ciała w Strzyżowie (APS)
sygn. 24, Przedmieście Strzyżowskie liber natorum, copulatorum et mortuorum, t. 1.

Archiwum Parafii pw. św. Stanisława w Dobrzeczowie (APD)
b.sygn., Matrica pagi Dobrzeczów ab A.D. 1784.
b.sygn., Liber copulatorum pagi Dobrzeczów ab Anno 1851.

Archiwum Szkoły Podstawowej im. Hugona Kołłątaja w Dobrzeczowie
b.sygn. Historia szkoły w Dobrzeczowie założonej w roku 1858.

¹⁴⁰ Osoba niezidentyfikowana.

¹⁴¹ Osoba niezidentyfikowana.

Archiwum Zespołu Szkół w Wysokiej Strzyżowskiej (AZSW)
b.sygn., Książka morgowa z gminy Wysoka [sporządzona na podstawie] nowego katastru dla Jana Sabika z roku 1868.

Biblioteka Diecezjalna w Sandomierzu (BDS)
sygn. AKKKS 554, Kronika koprzywnicka.

Centralne Państwowe Archiwum Historyczne we Lwowie
fond 453, opis 1, sprawa 2098, Sprawa pro prodazh viytivstva nayemku v s. Stodolina.

Źródła drukowane:

- Listy Andrzeja Edwarda Koźmiana (1829–1864)*, t. 2, Lwów 1894.
- A. Kasperowski, *Rozbiór aparatów gorzelnianych, przy tym nauka gorzelni parowych drewnianych*, t. 1, Lwów 1836.
- S. Koźmian, *Autobiografia*, wyd. M. Menz, „Galicja. Studia i materiały” 2015, nr 1, s. 397–438.
- Kronika parafii pw. św. Józefa w Wysokiej Strzyżowskiej do 1995 roku*, oprac. A.E. Godek, J. Wołczański, Kraków 2022 (seria: „Biblioteka Historyczna Metropolii Lwowskiej obrządku łacińskiego, seria A: Źródła i materiały”, t. 20).
- Provinzial-Handbuch der Königreiche Galizien und Lodomerien für das Jahr 1852*, Lemberg b.d.
- Schematismus universi cleri graeci ritus catholicorum dioeceseos Premisliensis pro anno Domini 1855*, Premislae 1855.
- Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis dioeceseos Ritus Latini Premisliensis pro anno Domini 1853*, Premislae 1853.
- K. Stadtmüller, K. Stadtmüller, *Słownik techniczny opracowany przy współudziale zawodowców oraz przy użyciu materiału do „Słownika Inżynierskiego” Polskiego Towarzystwa Politechnicznego we Lwowie. Zestawiony na podstawie części niemiecko-polskiej, przejrzonej przez Komisję Języka Polskiego Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie*, t. 1, Poznań 1936.
- H. Stupnicki, *Skorowidz wszystkich miejscowości położonych w Królestwie Galicji i Lodomerii jako też w Wielkim Księstwie Krakowskim i Księstwie Bukowińskim pod względem politycznej i sądowej organizacji kraju wraz z dokładnym oznaczeniem parafii, poczty i właścicieli tabularnych*, Lwów 1855.

Opracowania:

- Z. Anusik, *Struktura własności ziemskiej w powiecie pilzneńskim w roku 1629*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2011, nr 2, s. 69–108.
- A. Chamera-Nowak, *Biblioteka, której nie ma... Andrzej Edward Koźmian i jego książki*, Warszawa 2015.
- K. Czemyński, *O dobrach koronnych byłej Rzeczypospolitej Polskiej wedle źródeł wiarygodnych*, Lwów 1870.
- A.E. Godek, *Historia parafii pw. św. Józefa w Wysokiej Strzyżowskiej do 1996 roku*, w: *Szkice z dziejów parafii pw. św. Józefa w Wysokiej Strzyżowskiej. Jubileusz setnej rocznicy konsekracji kościoła*, red. A.E. Godek, M. Raźnikiewicz, Wysoka Strzyżowska 2023, s. 9–30 (seria: „Biblioteka Historyczna Metropolii Lwowskiej obrządku łacińskiego, seria B: studia”, t. 16).
- L. Grzebień, *Dzieje kościelne parafii Dobrzechów*, Kraków 2004.
- L. Grzebień, *Dzieje parafii dobrzechowskiej. Przewodnik*, Dobrzechów 1995.
- E. Horyń, *Kilka ciekawych nazw naczyń z Księgi sądowej Uszwi dla wsi Zawady (1619–1788)*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis” 2008, t. 51, s. 86–93.
- Z. Kozłowska-Budkowa, S. Szczur, *Dzieje opactwa cystersów w Koprzywnicy do końca XIV wieku*, „Nasza Przeszłość” 1983, t. 60, s. 5–76.

- A. Lubelczyk, *Ziemia Strzyżowska od wczesnego średniowiecza po połowę XVI wieku w świetle źródeł archeologicznych*, „Strzyżowski Rocznik Muzealny” t. 1, 2015, s. 56–132.
- L. Łysiak, *Sąd Szlachecki w Tarnowie (1787–1855)*, „Archeion” 1955, t. 24, s. 305–328.
- B. Socha, *Rzecz o gorzelnictwie*, „Przegląd Powszechny” 1859, nr 19, s. 2–3.
- T. Szetela, *Dzieje Dobrzeczo. Opowieść o rodzinnej wsi*, Rzeszów–Dobrzeczo 2003.
- J. Szewczyk, *Piece wschodniej Europy jako fenomen architektoniczny i kulturowy na podstawie dawnej literatury anglojęzycznej*, Białystok 2012.
- K. Ślusarek, *W przededniu autonomii. Własność ziemska i ziemiaństwo zachodniej Galicji w połowie XIX wieku*, Warszawa 2013 (seria: „Szlachta i ziemiaństwo na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej”).
- K. Ślusarek, V. Dolinovskyi, *Inwentarze ekonomiczne z przełomu XVIII i XIX wieku jako źródło do odtworzenia infrastruktury budowlanej miast*, „Wiadomości Konserwatorskie” 2021, nr 67, s. 35–48.

Źródła internetowe:

- Europe in the XVIII. Century*, <https://maps.arcanum.com/en/map/europe-18century-firstsurvey> [dostęp: 30.06.2022].
- <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/tarcica> [dostęp: 11.06.2023].